

protestáns Téka

A Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi
Karának diákújsága

II. évfolyam 4. szám, 2007. május.
Megjelenik évente 8 alkalommal:
*február, március, április, május,
szeptember, október, november, december.*

Felelős kiadó:
Dunamelléki Református Egyházkerület

Felelős szerkesztő:
Dr. Békési Sándor, a KRE-HTK dékánja

A szerkesztőség címe:
1092 Budapest, Ráday utca 28.
Tel/fax: 06/1-218-0266, 06/30-488-8780
e-mail: protestansteka@gmail.com

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság:
Apostagi Zoltán Adorján, Csőke János, Damásdi Luca,
Dull Krisztina, Esztergály Előd Gábor, Hajdú Éva, Imre
Zita, Kókai Géza, Miklósi-Hosszú Ödön Koppány,
Murányi Melinda, Nyiscsák Emma, Ruzsa-Nagy Zoltán,
Tóth Emese Tünde.

Korrektor:
Damásdi Luca, Nyiscsák Emma és Tóth Emese Tünde

Főszerkesztő és tördelő:
Esztergály Előd Gábor

Leveleiket, kéziratokat elektronikus és postai úton is
fogadjuk. A kéziratokat nem őrizzük meg és
nem küldjük vissza.

A folyóirat megjelenését és terjedelmét az eladott
példányszámok határozzák meg, ezért minden támo-
gatást hálás szívvel fogadunk a következő számlaszámra:

Dunamelléki Református Egyházkerület
HVB Hungary Bank
10918001-00000014-94920050

ISSN 1788-8778

Nyomás és kötés:
Graphitype Kft., Budapest

Felelős vezető:
Kosz János

A Protestáns Téka ára: 170 Ft

Tartalom

BEVEZETŐ GONDOLATOK	2
TANULMÁNY	
Pap Ferenc, <i>Vallás és zene</i>	3
Kádár Ferenc, <i>Mire figyeljünk</i>	11
Nyékly Miklós, <i>A zenénkről</i>	15
KÉRDŐÍV REFORMÁTUS ÉNEKLÉSI SZOKÁSAINKRÓL	17
NÉZŐPONT	
Megkérdeztük Hargita Pétert és Szabó Andrást	22
ÉLŐ EMLÉKEZET	
Im memoriam Kodály Zoltán	26
Kodály zenepedagógiája	28
Hajdú Éva, <i>Végül a mártírok győztek</i>	
BESZÁMOLÓ	
Kiss Georgina Orsolya, <i>A gazdagréti gyülekezet zenei élete</i>	30
Máthé Zoltán, <i>Az egyházi zenéről és a gyülekezeti éneklésről</i>	32
Csőke Ildikó és Tar Zoltán, <i>Párbeszélgetés</i>	36

ELŐFIZETÉS

Az újság előfizethető személyesen, vagy a
Dunamelléki Református Egyházkerület
számlaszámára befizetett előfizetési díjjal,
jelezve annak jogcímét.

Az újság előfizetésének ára 1 évre
(postaköltséggel): 1300 Ft/8 szám.

Címlapon: Eduxit - Kivezette. Iniciálé a
Mátyás Gradualéból (15. század)

JELEN SZÁMUNKBAN KÖZREMŰKÖDTEK:

Pap Ferenc, KRE-HTK, tanársegéd
Csőke Ildikó,
Damásdi Luca, III. évf., vallástanár-magyar szak
Dr. Egeresiné Szűrszabó Anikó, IV. évf., lelk. szak
Esztergály Előd Gábor, III. évf., lelkész szak
Hajdú Éva, I. évf., vallástanár szak
Kádár Ferenc, V. évf., lelkész szak
Kiss Georgina Orsolya, VI. évf., lelkész szak
Kiss Gergely, II. évf., lelkész szak
Máthé Zoltán, II. évf., lelkész szak
Murányi Melinda, II. évf., lelkész szak
Nyékly Miklós, IV. évf., lelkész szak
Ruzsa-Nagy Zoltán, III. évf., lelkész szak
Számely Vivien, Corvinus, V. évf., szociológus szak
Tar Zoltán, III. évf., lelkész szak
Tóth Emese Tünde, II. évf., lelkész szak

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI GONDOLATOK

Nekellyetec az VR Istenec
vy eneket, mert czuda do'go-
kat czelekedett

Múlt, jelen és jövő kölcsönhatása mindig feszültséget eredményez. Ez a megállapítás éppúgy igaz a családban élő generációkra, mint az ipari forradalom technológiáira, de vonatkozhat az egyházi zenére is. Némelyek a régi dallamok, zsoltárok, dicséretetek, graduálok prioritását hangsúlyozzák egyházunkban, mások gitárokkal, mikrofonokkal, dobbal felszerelt dicsőítő csoportokkal képzelik a jövő egyházzenejét azt gondolva, hogy templomaink padjai részben gyülekezeteink éneklési szokásai, részben a megmerevedett liturgiai elemek ellélektelenedése miatt maradnak üresen. De legitim dolog-e, ha egy buzgó fiatal erre hivatkozva zenei képzettség és alázat nélkül gitárt ragad, s lesöpörve minden múltkori, szent örökséget saját „művészi“ alkotását tekinti egyedül hatónak és meghallgatásra érdemesnek, mondván: „Erre a számra majd megtelik a templom!“ Vajon az orgona évszázadokon keresztül munkált hangja, vagy a tökéletességig fejlesztett elektromos hangszerek arzenálja lesz a befutó? Avagy szentesíti - e a célt

az eszköz? Mindegy, milyen módon, csak templomainkban legyen újra teltház; vagy mindegy, hányan vannak, csak hagyományaink legyenek érintetlenek. Persze létezhet más elképzelés is egyházzenénk jövőjét illetően, mely talán éppen így szól: Sem zenei örökségünk maradéktalan elvetése, sem a jelenkor lehetőségeinek megvetése nem vezet sehova. Az előző zene és szöveg harmóniáját felejtő, felemelt kezű, hallelujázó közösség felszínes istentiszteletéhez vezet; és a tartalom elszürkülését, pusztán az „együtt vagyunk, jaj de jó!“ formai megnyilvánulását eredményezi. A második pedig régi korok megrendítően szép dallamait zárja végérvényesen vitrin üvagajtaja mögé, s még a kulcsot is lenyeli, nehogy valaki újra felfedezze. Ám azt újra fel kell fedezni. Erő van abban, évszázados. Régmúltat, közelmúltat átívelő erő. Ez az alap, amire új falakat lehet építeni, e nélkül minden építmény romba dől... Építeni pedig kell, hogy ne csak a múlt arca nézzen a jövőkor emberére, hanem a jelené is.

KIIGAZÍTÁS

A 2007/3-as Téka-számban, a Balla Péter tanár úrral készített beszélgetésben egy másik angol nyelvű szerzőtől (Barbara Thiering) való az a hamis történeti beállítás, mely szerint Jézus elvette feleségül Mária Magdolnát, családot alapított és még sokáig élt, nem halt meg Nagypénteken (mert túlélte a keresztre feszítést). A Da Vinci-kód c. könyvben az a történeti

valótlanság szerepel egy „történész“ szájába adva, hogy Mária Magdolna Jézussal házasságot kötött, és már Jézus keresztre feszítése idején állapotos volt tőle, azaz Jézus ugyan meghalt a kereszten, de később utóda született. Balla tanár úr erre a Jézus személye elleni támadásra is értette, hogy „teljes egészében a fantázia szüleménye“.

PAP FERENC

VALLÁS ÉS ZENE

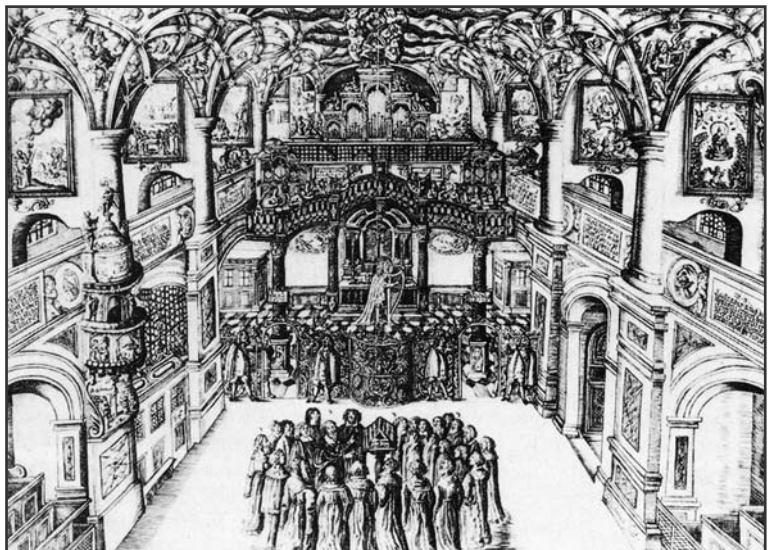
– Fenomenológiai kérdések és következtetések –

Vallás és zene – religio és muziké – az emberiség ősrégi tevékenységeinek későbbi körülírásai, szakkifejezései. A musica a régi világban, még a középkor Európájában is sokkal átfogóbb értelemben használt fogalom volt, mint ahogyan ma egyáltalán el tudjuk képzelni; a középkor embere számára a musica humana az emberi test és lélek belső harmóniáját fejezte ki, egyúttal a létezés mélységét, összetettségét és teljességét volt képes felfedni. Mindkettő történeti és mai körülhatárolása, definiálása rendkívül nehéz és összetett tudományos munkát kíván; a források, emlékek, egyes jelenségek, bibliai fogalmak, teológiai üzenetek megértésekor és átfordításaikor a jelenkor és a hivatkozási pont között eltelt évszázadok, évezredek vallás-, egyház-, kultúr-, művészet- és zenetörténetének stb. fejlődését és változásait szüntelenül figyelembe kell vennünk. Nincs helyes „egy az egyben“ átfordítás és megfeleltetés. A vallás és a zene összefüggésének kérdését a történelmi út fejlődésének gazdagsága és összetettsége miatt több részre kell bontanunk, de soha nem szabad elfeledni, hogy vallás és zene fenomenológiai szempontból szétválaszthatatlan, egy töről fakad, és még az európai keresztyén kultúrában is hosszú évszázadokon keresztül összefonódva létezett, és jó volna, ha ma is létezne: az emberlét – mely alapvetően vallásos élmény – elemi törvényszerűségként. A vallás és a zene az utóbbi évszázadokig az általános, vagyis inkább a természetes alpműveltség része volt, az iskolai oktatás alapját képezte, mára azonban fokozatosan kiszorul mindkettő a gondolkodás és létezés alapösszetevői sorából.

A drezdai Hofkapelle
Schützvezetésével

A barlangrajz vallási vagy művészettörténeti emlék? A mai ember számára mindkettő, míg megszületése percében inkább vallási motivációból született mű volt, ami – fogalmaink szerint – az emberi alkotás igényességét, kiválóságát szavatolta, és szavatolná ma is. A felsőbbrendű erő vagy a transzcendens hatalom és a rajzolószerszámmal, valamint vadászeszközzel dolgozó-alkotó, alávetett ember összetalálkozása és ennek tartós érzete valósul meg és állandósul a szent aktusban. A vadászat, a gyógyítás, az időegységeinek érzékelése és tapasztalása, az élet és halál, az étkezés, az eső, a szárazság stb. soha nem „világnézetiileg semleges“ történés vagy cselekvés.

A történelmi fejlődés, a társadalom differenciálódása, az állam szervezettségi foka a mai napig tartó és kiható fejlődés részeként a vallási szféra és a „világi“ élet fokozatos, finom megkülönböztetéséig vezetett, ami a szekularizációban „csúcsosodott“ ki, amely ezt a két – tapasztalati szinten különböző, de egymást kiegészítő – létformát erőszakosan szembeállította. Ennek következményeit az európai és európai alapú keresztyén vallásosság végzetesen

hordozza. Az állami, társadalmi struktúra és hierarchia fejlődése a vallási élet lépcsőfokainak pontos megkülönböztetésével és megszervezésével járt együtt. A szent szférájával való kapcsolatfelvételt is szabályozták, nem csupán a hozzáférés és belépés előfeltételeit, hanem a kultuszi személyzet tagoltsága is szükségszerűen jelentkezett.

A zenei „emlékek“ általános megítélésekor természetesen sokkal nehezebb a helyzetünk, ugyanis hangzóanyag csak alig több mint egy évszázada áll rendelkezésünkre, értelmezhető kottavagy hangjegyvírás (természetesen a keresztyén-ség kultúrköréből) pedig alig ezer esztendeje. A zsidó dallamhagyományok írásos rögzítésére csupán a középkorban került sor. Az emberiség ősi zenei emlékezetének kutatása az egyes törzsek, elszigetelt népcsoportok vizsgálatával és a népzene, a népi hagyományokban átörökített formák tipizálásával és elemzésével jutott előre az elmúlt évszázadban. Ezekről nyomatékosan meg kell különböztetnünk azokat a forrásokat, amelyek egyes zenei tevékenységek, hangszerek leírásával foglalkoznak, vagy utalásszerű adatokat tartalmaznak a korai időkben.

Nehéz megmondani, hogy mi az ének vagy a zene ősfarmája. A sírás, az üvöltés, kiáltás, sutogás, a kötött ritmus, a monotónia, a mély, a magas hang? Egy azonban biztos: ezeket a szertartás – legyen az bármilyen irányú vagy szándékú – kapcsolta, kötötte, sőt kovácsolta össze szétválaszthatatlan módon. A vers, az ének, a formula, egészen a mai nyelvben élő mondókákig az emberiség emlékezetében hang, ritmus és testmozgás (testtartás) hármasságában öröklődött át. A zörgő, csörgő, tompa vagy fülsüketítő hanghatást keltő eszközök mint zeneszerszámok megerősítik vagy pótolják a hangot, a hang eltakarja, elfedi, de egyúttal ki is emeli a misztériumot; hívják a transzcendens, természetfeletti erőt, az istenséget, vagy éppen séggel távol tartják, elhárítják a gonosz hatalmat.

Ókori, antik források alapján a zene az áldozatbemutatás, bajelhárítás, segítségül hívás (invokáció, epiklézis), misztériumba való beavatás, tisztulás, mágikus, temetési és varázsló eljárás, azaz a vallási cselekmény velejárója és keretezése volt. A kissé racionalista felfogás, illetve megközelítés szerint az áldozatbemutatást kísérő zene csupán az áldozati állatok hörgésének elnyomására szolgált. Egyiptomban a szisztrumok hangja, Frígiában a csengők

zengése az ártó szellemet, a veszedelmes árnyakat, a démonokat tartotta távol. A későantik házizenében is – ne feledjük: a házi, családi kegyesség és a templomi nagy kultusz a fejlett vallásokban egymás mellett élt, sőt sokszor konkurált egymással – a zene az istenek segítségül hívására szolgált, a bajelhárító italáldozatot kísérte, másrészt vendégség, lakoma esetén mintegy szórakoztató szerepe volt. A politeista, fejlett társadalmak felfogása szerint az istenek kedvelik a zenét, a hangszerek a jó szellemeket, az istenség(ek)et hívták, ezért szólaltak meg a lány pánsípok, lantok, a keményebb hangú trombiták és kürtök. Rómában külön testületek alakultak: éneklőkből, zenészekből és fegyvertáncosokból. Az etruszkok rendkívüli módon kedvelték a fuvolát, ugyanígy a görögök is, akiknél nagy hagyománya volt a húros hangszereknek (hárfa, lantok), amit a rómaiak a görög elemek befogadásakor továbbvittek. Rómában a lantjátékosok külön csoportot (kollegium) alkottak. A trombiták és kürtök rituális megtisztításáról is tudunk: ezek áldozati és hadi hangszerek voltak egyszerre.

Engesztelés, a természeti csapások, járványok elhárítása, megszüntetése céljából énekes körmeneteket tartottak, ezt a műfajt a keresztyén kultuszban litániának nevezzük. A litániák a magyar protestáns gyakorlatban általában a nagyobbít, illetve bűnbánati énekrepertoár részei.

A keresztyén kultúra a zsidó és az antik örökségre építve alakítja ki, viszi tovább saját (zenei) nyelvét, ami természetesen mindig a kultuszban, az istentiszteletben csúcsozott ki. Az egyre inkább zsinagógai keretben, a Templom lerombolása és a szétszórás után pedig kényszerűen csak az imádság és összegyülekezés házában megvalósuló zsidó kultusz gyakorlatilag egyetlen hangszert ismert: a sófárt. A mai kutatás szerint a zsidó kegyességi-istentiszteleti élet az intertestamentális kortól három bázisra támaszkodott: a templomi kultusz, a zsinagógai imádság írásolvasással és a családi (házi) kegyesség. Kr. u. 70 óta a mai napig a zsidóság gyakorlatában az első hiányként jelentkezik, „nullpozíciót“ képvisel; ekkortól ugyanúgy gyászolják a Templomot és siratják a templomi istentiszteletet, mint a babiloni fogság korában. Mindezt a keresztyén-ség alapélményei közé is sorolhatjuk, amihez az egyház és a zsinagóga fokozatos szétválásának történelmi élménye is csatlakozott. Az üldöztetések után, sajátos

történelmi fordulatok következtében a keresztyén templomi nagykultuszt a Kr. u. 4. században teremtették meg, a vallásgyakorlat a korábról örökölt három szintéren és szinten, egymást kiegészítve valósult meg.

A hangszeres zene az egyház nyomorúságos állapotában, az első évszázadokban inkább ellenállást és tartózkodást hívott elő. A keresztyénség pl. a cirkuszi ünnepi játékok hangszerét, az orgonát – ahogyan a mai templomi hangszer őseit akkoriban építették és használták – egészen a 8. századig elutasította, majd lassan és fokozatosan a nagyobb templomok és a főpapi szertartások hangszere lesz. A reformáció a nyugati keresztyénség területén elterjedt templomi hangszerrrel szemben saját élményei és tapasztalatai alapján hangoztatja fenntartásait, majd Erdélyben a 18. század második felétől, Magyarországon pedig a 19. század első felétől a reformátusok újból használni kezdik ezt a hangszert. A református istentiszteletet ekkortól már nem csupán a vox humana, az emberi hang kíséri és ékesíti, hanem az orgona is. A hangszer történeti útja aztán egészen a neológ (reform)zsidóság zsinagógáiig vezet, az orgonával – a rajta való játszás egyébként a szombati munkatiltalom alá esik – együtt egy új, főleg a kor romantikus operastílusából kinövő és ma előttünk általánosan ismert zsidó kántorkultúra jelent meg (érdekes összefüggés, hogy Jacques Offenbach a kölni zsinagóga híres kántorának fia volt).

A Bibliában és a Biblia alapján nem a zene, sőt nem is az egyházzene különféle aspektusainak kérdésköréről kell beszélnünk, hanem elsősorban a hangkeltés teológiai jelentéséről, amit a mi vallásos kultuszunkra és kultúránkra teológiai érvrendszerként kell alkalmaznunk. A bibliai hivatkozásokat és forrásokat fenntartással és csak másodlagos forrásként értékelhetjük zene-történeti vagy zenetudományi szemszögből, ugyanis a szent szövegek elsődleges szándéka, mondanivalója más, ettől eltérő. A hangszerek, a zenei tevékenységek konkrét értékelése is problémás, míg az „éneklés” és a különféle eszközökkel történő „hangkeltés” funkcióját jobban értjük. Nem az az izgalmas, hogy mit és hogyan zenéltek, énekeltek a bibliai korokban – erre egyébként sem tudunk teljesen adekvát választ adni –, hanem az, hogy ez miért, mi célból történt.

A vallástudomány és a lélektan a szentséges

érzetének, megtapasztalásának, megsejtésének, valamint a vallásos tartalmak kifejezésének és felgerjesztésének saját és önálló kulturális eszközöként beszél a zenei-művészeti jelenségekről, melyek az ember biztos otthonérzését teremtik meg a vallás, a kultusz gyakorlása közben. Owe Wikström A kifürkészhetetlen ember című pásztorálszichológiai könyvében a következőkre hívja fel figyelmünket: „Úgy is mondhatjuk, hogy a szimbólumok, az úrvacsora és a zene értelmet, biztonságot és közelséget ad, vagy hogy a szentséges megtapasztalásának előfeltételeit biztosítják.”

Az emberiség „Káin-ági” leszámazásakor, azaz az emberiség származtatás-hagyományának részeként azt olvassuk, hogy Lámek egyik fia, Júbál „lett minden citerás és fuvolás ósátya” (1Móz 4,21), a mesterségek genezisekor különös hangsúllyal szerepel tehát a zenészek (egy részének) származása, pontosan úgy, mint más vallásokban.

Jerikó ostromakor és a szent háború kultikus elfoglalási szertartása részeként a papok harsónákat fújtak a szövetségláda körbehordozásakor (Józs 6), „hét pap vigyen hét kosszarvból készült kürtöt a láda előtt. A hetedik napon hétszer kerüljétek meg a várost, és a papok fújják meg a kürtöket” (Józs 6,4). Kürtzengéssel (sófár) hirdették ki a király trónra lépését (2Sám 15,10; 1Kir 1,39), Salamon királlyá kenésekor „felvont utána az egész nép, és a nép sípokkal sípolt, és olyan nagy örömmel és rendezett, hogy a föld szinte meghasadt a hangjuktól” (1Kir 1,40). Az Úr uralkodását hasonlóan hirdetik a zsoldárok (Zsolt 93,1; 99,1; vö. Ézs 52,7), amit egyébként a 2Sám 15,10 fordításához („Király lett Absolon”) hasonlóan így is értelmezhetnénk: „király lett JHVH”.

A szövetségláda Jeruzsálemben vitelekor „Dávid és Izrael egész háza pedig szent táncot járt az Úr színe előtt mindenféle ciprusfa hangszernek, citerának, lantnak, dobnak, csörgőnek és cintányérnak a kíséretével” (2Sám 6,5); „Dávid megparancsolta a lévíták vezetőinek, hogy állítsák föl atyjukfiat, az énekeseket hangszerekkel (Károli: éneklőszerszámokkal), lantokkal, citerákkal és cintányérokkel, és zendítsenek hangos örömeikre” (1Kron 15,16). Mikal Dávidot, a királyt nyilvános szent táncáért bolondnak tartotta, ezért az asszony meg is kapta a maga egész életére kiható büntetését (2Sám 6,20.23). Innen is sejthetjük, hogy nem

Dávid táncművészeti teljesítményéről, hanem vallásos magatartásának kifejeződéséről van szó elsősorban. A „kétfelé sántikálást“ kéri számon Illés népén (1Kir 18,21), ami természetesen nem ortopédiai problémát sejtet, hanem a hamis vallásgyakorlat prófétai leértékelését, ahogyan szertartásuk részeként, a szembenálló istenségek erejének összemérésekor a Baál papjai „ott sántikáltak az oltár körül“ (1Kir 18,26).

A vallásos ember elemi és kultusza gyakorlatát kísérő testtartása (magatartása) mint a vallásos önkifejezés egyik eleme csak annak jelent valamit, aki birtokolja a külső jelhez tartozó belső értelmet, lelki tartalmat. A zsidó imádság külső formája és alakzata éppúgy tanulságos, mint az, ahogyan egyszer egy szeretetotthonban lakó idős zsidó asszony könnyes szemmel panaszkolta, hogy társai kigúnyolták azért, mert a televízióadás közben felállt, hiszen „a Káddist nem lehet ülve még csak végighallgatni sem“. Sem a magatartást, sem a gyászimát nem értette és nem respektálta a környezetet. Az imádkozás testtartása (állva, térdelve) rendkívül fontos külső jel; a katolikus rítusban Virágvasárnap és Nagypénteken a passió felolvasását vagy Nagyszombat éjszakáján az Exsultet éneklését – mindegyik hosszú szent szöveg – az egész közösség állva hallgatja, nem úgy, mint a reformátusoknál, amikor a tíz versből álló írásolvasást – amenyinyben ilyen van még – „az igeszakasz hosszára tekintettel ülve hallgatja meg gyülekezet“, vagy olykor a hitvallásra, a szerezetési Igék elismérlésére sem méltóztatunk felállni kényelmesen görnyedt ülésünkben.

A léviták kórusáról, rendjéről, énekesekről is olvasunk (1Kron 6,16kk.; 1Kron 15,17kk.), voltak olyanok, akik a cintányérokot szólaltatták meg, mások a magas hangú lantokat, megint mások pedig a mélyebb hangú citerákat. „Keranjáhu volt a léviták vezetője az éneklésben, ő irányította az éneklést, mivel értett hozzá“ (1Kron 15,22). Elegendő azonban a héber szöveg értelmezésének problémáját a hivatalos római katolikus fordítással szemléltetnünk: „Keranjahu volt a leviták vezetője az átvitelkor. Jártas volt Isten tanításában és hirdette.“ Igaz ugyan, hogy a szöveggörnyezet a léviták zenei beosztásáról beszél, azonban a görög és a latin fordítás sem nyugtatja meg teljesen az érdeklődő kutatót a vers értelme felől.

Saul királytól „eltávozott az Úr lelke, és rossz szellem kezdte gyötörni, amelyet az Úr küldött“.

Dávid lantjátéka, derekassága, harcra termettsége, okos beszéde miatt – és azért, mert vele volt az Úr – került a királyi udvarba, „valahányszor megszállta Sault Istennek az a rossz szelleme, fogta Dávid a lantot, és pengette a kezével. Saul ilyenkor megkönnyebbült, jobban lett, és a rossz szellem eltávozott tőle“ (1Sám 16,14kk.; 1Sám 18,10). Nyilvánvaló, hogy itt is a gonosz szellem elhárításáról van szó, amit úgy értek el, hogy Dávid azt a néhány húros, kezdetleges, lantszerű hangszert pengette.

A papi ruha peremére varrt csengettyűk szerepe az, „hogy hallható legyen a csengés, amikor bemegy a szentélybe az Úr színe elé, és amikor kijön onnan, hogy meg ne haljon (2Móz 28,33-35; vö. 2Móz 29,25-26), a hangkeltés mintegy jelzi, körülhatárolja a szent színteret, felhívja a figyelmet, mindezek által az oda nem tartozót, a gonoszt elhárítja, ahogyan a pusztai vándorlás korában alkalmazott ezüstharsonák (4Móz 10,1kk.), a zengő érchangú harangok, a szertartás kezdetén vagy az úrfelmutatáskor (eleváció) megszólaló természetes hangkeltésű csengők vagy triangulumok, a nagyheti gyászt kifejező kereplők, az ortodox szertartásokon alkalmazott, füstölőkre helyezett csengettyűk, az érc- és fasípos orgona, a szent teret jelző és megjelölő-körülhatároló tömjén vagy szenteltvíz-hintés egytől-egyig ezt a vallásfenomenológiai mély jelentést kívánja kifejezni. Innen ered a szófordulat: „Fél, mint az ördög a szenteltvíztől/tömjénfüsttől“. Szintén Wikström írja modern szempontból: „A zúgó-bongó harangok a szentséges hangulatát ársztják: istentiszteletre hívnak. A harangozás egyfelől a bevezetés kísérője, másfelől földrajzilag terjeszti a „szentséges“ híret azzal, hogy a templomon túlra is elhallatszik.“

Érdekes megfigyelni, hogy a kürtök, dobok, csengő-zengő cintányérok Istent dicsőítő kara, azaz a hangszeres hangkeltés (pl. Zsolt 150) és az „éneklés“ két különböző, egymástól szétválasztandó kategóriát képvisel. Egyedül – feltételezhetőleg akusztikai és praktikus okok miatt – hárfakíséretes énekről olvasunk (Zsolt 98,5; 147,7; dob és hárfakísérettel „énekelni“: Zsolt 149,3; „A karmesternek: Húros hangszerre“ Zsolt 55,1; 61,1). A trombiták, cintányérok, egyéb hangszerek kara nem a mi fogalmaink szerinti zenekari concerto, hangszeres szólóverseny műfaját képviselte és játszotta, hanem a nagy kultuszhoz illő és a templomi szertartás

A Strasbourgi Énekeskönyv (1559)

kezetet teremt. A Károli Biblia zsoltárfordítása – a korábbi magyar bibliafordítás-hagyományokat követve, azokra építve – szintén az énekes előadás szabályait vette figyelembe.

Éneklés alatt természetesen az énekbeszéddel előadott, recitált bibliavetést, más néven kantillációt értjük; a régi világban, így pl. Cicerónál ez volt a nyilvános beszéd formája, amely hordozott tartalmával együtt szakrális közösséget teremtett. Ekként érthető a római katolikus szertartás végén a mai hallgató előtt már kissé elhomályosult értelmű mondat: A szentmise véget ért... – Ite, missa est), ugyanis ez a bejelentés a publikus kultusz, a nyilvános beszéd végét

pompájához méltó „nagy hangkeltés“ eszközéül szolgált, a szent cselekményt emelte ki, fedte be, vette körül. A kórus nem többszólamú motettákat énekelt, még ha a zsoltárok és az ó- és újszövetségi kantikumok (Mózes, Debóra, Anna, Zakariás, Mária, Simeon stb. éneke) sorozatát ismerjük is, melyek minden bizonnyal a korabeli szent költészet egy részét jelenítik meg. Bármennyire furcsa, de meg kell említenünk, hogy egészen a 17-18. századig a templomi orgonát általában és rendszerint nem alkalmazták a gyülekezeti ének, a népének kíséretére. J. S. Bach esetében is tudjuk, hogy az orgona csupán előjátékkal vezette be (intonálta) a korált.

A vallások az emlékezetben pontosan megőrzött, cserépdarabra vagy oszlopra, kőbe vésett, tekercsre írt vagy szent könyvben összegyűjtött és összekötött eredetmagyarázatokat, szent történeteiket, kultikus költeményeiket stb. az isteni kijelentés saját maguk által felfogott módozataként énekelték, énekelve hagyományozták, idővel a hagyomány megőrzése, továbbadása és előadása természetesen a vallási-kultuszi specialisták feladata lett. A szöveg és a dallam összekapcsolása rendkívül hatásos emlé-

jelenti. E ponton értjük meg az egyházzene, az egyházi ének eredetét és ősi feladatát: a szent szöveget, a Bibliát adja elő a liturgia keretében.

A szövetség könyvét maga a király (2Király 23,2; 2Kron 34,30), majd a babiloni fogság utáni újrakezdekör Mózes törvénykönyvét Ezsdrás (Neh 8,2-3) olvasta fel, vagyis nyilvános beszédstílusban, ünnepélyesen – a héber szóhoz közelebbi értelemben – kihirdette, (ki)kiáltotta. A beszéd és az ének közös határán áll a kezdeti néhány hangból álló recitáció (énekbeszéd), amelyből a kötött hangrendszerek ősei fejlődtek ki, mindenek előtt a pentatónia. Az egyes olvasmánytónusok vázhangjait minden gyakorlott előadó rögtön a szövegre tudja alkalmazni. A Zsoltárok Könyvében található utasításokat ekként kell felfognunk (pl. „A karmesternek: „A messi fák galambja“ kezdetű ének dallamára“ Zsolt 56,1; „A „Liliomok“ kezdetű ének dallamára“ Zsolt 80,1; „A „Betegség“ kezdetű ének dallamára éneklendő“ Zsolt 88,1). Egyes „dallamok“ sajátos módon egy-egy ünnephez vagy egy-egy szöveghez kapcsolódtak a történelem folyamán.

Az énekbeszéd a szöveg mondattani, a beszéd fiziológiai szabályszerűségeit veszi figyelembe, megkülönbözteti a mondat kezdetét és végét,

benne kisebb-nagyobb tagolásokat rövidebb-hosszabb levegővételnél idővel, valamint a szövegegység lezárását. A mondanivaló többségét egy hangon (tuba vagy tenor), esetleg e hang alá, illetve fölé kitérő díszítő motívumokkal a szöveg értelme, gondolatritmusa szerint beszédszerűen lehet előadni. Az énekbeszéd a hang térben való terjedését segíti elő, így az kihangosítás hiányában is minden további nélkül jól érthető.

A zsinagógiai és a keresztyén istentisztelet az íráskor felolvasása köré rendeződik, amihez az utolsó vacsorára való emlékezés csatlakozott. A napi háromszori imádságot (vö. Dán 6,11) később az egyház zoltározó imaórái (zsolozsma) viszik tovább. A korai századoktól kezdve adataink vannak arra, hogy az olvasmányt zoltárimádság, zoltározás kísérte. Egy Kr. u. 4. századi előírás szerint: „Minden két olvasmány után valaki énekelje Dávid himnuszait, a nép pedig csatlakozzék hozzá és énekelje a versek utolsó szavait“ (responzórius éneklés?). Jézus tanítványaival együtt (a páskaliturgiához tartozó) zoltárokat énekelve ment ki az Olajfák hegyére (Mt 26,30; Mk 14,26 szerint a zoltáréneklés után), a börtönben Pál és Szilász „imádkozott, és énekkel magasztalta az Istent“ (ApCsel 16,25). Ezek a helyeken a recitált imádkozásra kell gondolnunk. Pál apostol zoltárok, dicséretetek (himmuszok) és lelki énekek szívbeli éneklésére buzdít (Ef 5,19; Kol 3,16), feltehetőleg nem az ógyházi egyházzenei műfajokra gondol, hanem átvitt értelemben fogalmazza meg szavait.

Az „új ének“ (Zsolt 96,1; 98,1; 149,1) elsősorban Isten üdvtörténeti tetteire adandó válasz, és nem zeneesztétikai, zenetudományi vagy zenetörténeti kérdés (hogyan melyik században írtak egy ének- vagy zoltárszöveget, és ennek függvényében „régiből“ vagy „újiból“ az, s továbbmenve korszerűnek vagy elavultnak minősíthető-e), hanem elsősorban teológiai üzenet, mely az új ember, az új szövetség, az új szív és lélek váradalmával kapcsolódik össze, ezért eszkatológiai kijelentés. Az egyház ősi hagyománya szerint a Húsvét utáni negyedik vasárnap Isten Krisztusban adott, a feltámadás által megnyitott és elpecsételt új szövetségéért mondott „új ének“ vasárnapja. Huszár Gál (Komjáti, 1574) vasárnap reggeli (sic!) imádságában ekként fogalmaz – hiszen minden Úrnapja a feltámadásra emlékeztet –: „Úr Isten, mi mennyei szerelmes szent Atyánk, illik, hogy a mi szívünk és szánk új

éneket mondjon teneked, mert új embereké tettel és újonnan születtél az örök életre bennünket a te szerelmes Fiadban, a Krisztus Jézusban...“.

A teremtés és a létezés csúcsa az istentisztelet, a teremtett világ istentisztelete, mely az ember számára a szervezett és fejlett társadalmakban és kultúrákban a szervezett és fejlett kultusz keretein belül valósul meg. Ennek elidegeníthetetlen része a szent zene, mely a papi ruha peremén lévő csengettyűk figyelmeztető jeladásától elindulva a harangok zúgásáig, az európai kultúra részeként kifejlődött (szakrális) zenén keresztül ugyanazt a feladatot tölti be, mint évezredekkel ezelőtt. Ebből a szempontból mindegy, hogy egy négyszáz-harminc éves d-dór hangnemű orgonatókkáta vagy egy, a zenetörténet összefüggéseiből és a zeneszerző alkotóerejéből összeálló húsz éves modern prelúdium, egyszólamú magyar graduálének, 2007-ben éppen négyszáz éves magyar genfi zoltár, egy reneszánsz polifon motetta, egy barokk négyszólamú korál vagy 20. századi bibliai témájú kánon szólal meg, mindegyik más műfajú kompozíció. Mindez a zeneszerzés kérdése egyedül. Azt, hogy mi, milyen formában, hogyan szólal meg, az adott kultúra legmagasabb igényrendszere határozta és határozza meg. A vallásfenomenológia fogalmisága szerint az istentisztelet szent játék (ludus sacer), melynek elengedhetetlen része a zene. G. van der Leeuw megállapítása szerint: „Nincs szertartás zene nélkül. A zene kezdetben ritmus, azaz ismétlés egy adott rituális keretben; utána következik a dallam, kezdetben mint ének, mint a szó erőteljesebb, hatalmasabb változata. (...) Egyetlenegy vallás tagadhatja meg a zenét, mégpedig a *nem*, a semmi vallása.“ Amikor szertartásainkon éneklünk, ünnepélyesen felolvasunk vagy bármilyen hangszer szólal meg, mindezt tartjuk gondosan szemünk előtt. Az elektronikus hangkeltésű, hangmintákat reprodukáló önjáró vagy ember által működtetett „hangutánzó gépek“ – melyek tulajdonképpen nem minősülnek hangszernek – a gépzenével együtt vallásfenomenológiai és teológiai ugyanolyan ítélet alá esnek, mint az úrasztali művirág, vagy mintha egy szép magnó prédikálna a szószékről, és egy robotgép osztaná az úrvacsorát.

A zenélés és/vagy éneklés alapvetően vallási cselekmény, a kultusz része. Tartózkodjunk attól, hogy a késő 18. század és a 19. század ma-

gyar protestáns örökségét továbbra is fenntartjuk, amikor is tudniillik egyházunkban és Európa-szerte a szertartási éneklést, a töretlenül fennálló keresztyén egyházzenei örökséget a kor reformjai szellemében és hevületében megszüntették, lecserélték, az istentisztelet ősi egységét, a keresztyén nép otthonérzését megbontották azáltal, hogy saját örökségétől a racionalizmus nevében megfosztották, új, „észszerű“ istentiszteleti rendtartásokat vezettek be. Az 1806-os „reforménekeskönyv“ szerkesztőbizottsága egyik pillanatról a másikra lecserélte énekkincsünk nagy részét, az új könyv egyharmada vezethető vissza csupán valamilyen korábbi előzményre. Stílusromlásunk (elhúzott éneklés diktálásra, néma gyülekezetek, ízlésvesztés, amit az orgona bevezetése csak felerősített) innen ered.

A vallás és a zene eredeti összetartozásának szétválasztása és elkülönítése tulajdonképpen gyilkos tett: nem csupán a zenét (művészetet), hanem a vallást is lassan megfojtja, előbb az elsőt, utána következik a második. Ha a vallásos közösség és közízlés az eszközök és kifejezések, magatartásformák stb. deszakralizálásával operál, bármennyire mély vallásos tartalmakat akar kommunikálni, saját magát fosztja meg a kifejezés és az üzenetközlés objektív eszközeitől, hordozóitól, az elvilágiasodás előmozdítója lesz saját körein belül. Ez ma az egyik legégetőbb problémánk.

Minden egyes hangnak, megszólalásnak, minden szónak hangsúlyosnak és értelmesnek kell lennie, hiszen mai korunk egyik legnagyobb veszélyforrása az értelem, jelentés és jelentőség nélkül, korlátlanul, bármikor, bármennyiszor reprodukálható, emberi szakértelem nélkül, gombnyomásra előállítható zeneáradat, azaz zörejhalmaz (utcán, boltokban, lakásokban) ellenáramlata, az általa előállított zajfertőzött ember. A széles, mindeneket nagyvonalúan átölelő populáris kultúra immanens süllyesztője helyett választhatjuk saját örökségünk megértésének, visszaszerzésének, újbóli elsajátításának és továbbfejlesztésének útját. A reformáció korának és első évszázadainak modellje is ez volt: úgy haladt előre, hogy közben tudott és mert visszatekinteni. A reformáció az egész egyházat nem újból, hanem újradefiniálta. Egy képzőművész fiatalos lendülettel és „világmegváltó“ szándékkal látott neki az „önmegvalósításnak“, mire mestere bölcsen intette, és

ez lett pályafutása vezérgondolata: „A művészetet nem kitalálni, hanem folytatni kell.“ A hitet sem, az egyházat sem! Még a konzervatív (vagy ultrakonzervatív) jelzővel megbélyegzett körök sem állítják, hogy a 16. században élünk, de senki se állítsa, hogy nem volt 16. század! A kultúrateremtő és nemzetmegtartó történelmi szerepére, jó helyzetfelismerő képességére büszke egyház jó lenne, ha ma is szem előtt tartaná mindezt!

Nem az alkotó újat, aki minden eddigit elvet, eldob – ezt már eljátszottuk egyszer 1806 táján –, „újat“ alkotni azonban történelmi távlatból nézve nem sikerült. A művészet, így a zene mai világában is biztonsággal és objektív szempontok alapján meg lehet állapítani, hogy mi a jó, mi a rossz, mi a hamis, mi a tiszta, még ha az egész iskolai oktatás-nevelés következtében a művészetek világát és eszköztárát, értelmezési kódrendszerét talán csak az önképző érdeklődők és a magas szinten képzett szellemi elit képviselői birtokolják – de szögezzük le: a vallásét is!

A mai tudományos gondolkodás határozottan megkülönbözteti a legszorosabb értelemben vett egyházzenei (amely funkcionálisan, tartalmilag az istentisztelet alkotórésze) a vallásos tartalmú vagy egyházas jellegű zenétől. Jól érthető fogalmak ezek, csupán egyetlen példát említenék: Händel Messiás oratóriuma (mint többi oratóriuma) bármennyire szép vallásos témát dolgoz fel, már megírása pillanatában sem egyházzene volt a szerző szándéka szerint, hiszen túllép az istentisztelet keretein. Helytelen tehát kompozíciós-zeneszerzői és teológiai értelemben az, hogy paraliturgikus elemekkel, egyházas stílusú vagy vallásos tartalmú zeneszámokkal „tűzdelik“ meg az istentiszteletet – ezek idegen testként úgyis elkülönülnek és „kicsapódnak“, megtörik a liturgikus cselekmény belső egységét és logikáját, mintegy ráülnek az istentiszteletre, és tulajdonképpen nem lesznek, lehetnek részei annak. Jó lenne, ha úgy engednénk teret az egyházzenei istentiszteleteken, ahogyan a régi vagy új egyházzenei alkotások mondanivalójuk és kompozíciós megoldásaik révén az egyházi évhez, az istentisztelethez megírásuk, születésük percétől fogva hozzákapcsolódtak és hozzákapcsolódnának, ha hagynánk megjelenni őket. Az egyházzeneirodalom tulajdonképpen az istentisztelet alkotórészeinek gazdag példatára (be- és kivonulásra, úrvacsora alatt; a prelúdium ne legyen pl. köz-

vagy utójáték, esküvőn ne hangozzék fel Requiem-tétel – bármennyire szép is stb.).

Ki kell mondanunk azt is, hogy eredeti értelemben nem a kultúrának van vallása, hanem a vallásnak kultúrája. A mindenk felett álló egyetemes kultúra – vagy annak számunkra kézzelfogható szelete – a vallásban, illetve a kultuszban nem létező fogalom. Mai kérdéseink tisztázása közben nem bújhatunk az abszolút jó zene egyedüli kategóriája mögé („valami vagy zene, vagy nem az“), habár nyilvánvaló, hogy csak művészet létezik, a keresztyén művészet keresztyénsége okán nem mentheti fel magát és nem lehet alsóbb- vagy felsőbbrendű. Funkcionális különbségtétel mégis létezik egyházi és világi, komoly- és könnyűzene között.

Sokat hivatkoznak ma arra, és mintegy paradigmaként állítják, hogy a reformáció kora dalait, énekeit emelte be a szertartásba, ami „népszerűvé“, emberközelivé, jól érthetővé tette a megújított istentiszteletet, ezért ma is így kell cselekedni. Klaus Douglass *Új reformációja* szerint: „Ma reformátori csúcsteljesítményként értékeljük, hogy Luther Márton annak idején a korabeli rituálét az akkori ember életérzéséhez igazította. Így szakított a korszerűtlenné vált latin nyelvvel, és kialakította a saját evangélikus liturgiáját. (...) ő is és a többi reformátor is rövid úton felhagyott a régimódi gregorián énekek istentiszteleti alkalmazásával (...) Ez sok esetben úgy történt, hogy elővették a kor táncdalait, „slágereit“, az akkori „toplisták“ sikerdarabjait, és azokra írtak keresztyén szövegeket. Luther nem próbálkozott azzal, hogy a népet emelje fel az egyház magas kulturális színvonalára, hanem az egyház kulturális nívóját igazította az egyszerű néphez. (...) meg vagyok győződve arról is, hogy Luther, ha ma élne, számúzná az orgonát az istentiszteleti alkalmak többségéről, és helyette ütőhangszereket, gitárt és keyboard-ot használna.“

A vallásos/egyházi és világi zene, kultúra megkülönböztetését tulajdonképpen a humanizmus vetette fel, a reformáció pedig mintegy nagykorúvá tette, és ugyanolyan felelősséggel,

magas minőségi kritériumrendszerrel ruházta fel, látta el a nem konkrét értelemben vett szakrális, azaz világi kultúrát. Ezt a folyamatot és jelenséget a ma szellemi gettóba kényszerített magaskultúra és hihetetlenül alacsony mondanivalójú, igényrendszerű populáris, brutálisan profán „kultúra“ szembenállásával és összezapásával nem lehet összehasonlítani, a két kor és jelenség között párhuzamokat felállítani. Kálvin maga ekként fogalmaz: „Vagyis tehát nagy különbségnek kell lennie az asztali és házi muzsika meg a zoltár között: amarra vigadnak az emberek, emezt pedig a szent gyülekezetben éneklük, Istennek és az ő angyalainak színe előtt“. Újfalvi Imre énekeskönyve előszavában (1602) a következőket írja: „Vétkeztek azért, és vétkeznek (...) azok a Kántorok és Mesterek, akik akármelyik bokorban költött éneket mindjárt a Templomba vitték, és még mostan is viszik, s valami pajkos vagy hajdú nótára elmondanak...“. Huszár Gál szerint: „a régi keresztyének (...) az isteni dicséreteket kortsomán avagy egyéb zabáló gaz helyeken nem énekeltek, hanem csak ott, ahol az emberek épültenek és ömaguknak vigasztalást vöttek az isteni dicséretekből (...) Nem illik tehát minden gaz korcómán, virág énekek között, és a részeg disznók előtt, az Istennek szent dicséretit énekelni.“ Az egyházzene nem „jólérzésünk“ fokmérője.

Szabolcsi Bence neves zenetudósunk szerint: „A kultúrák megkülönböztetnek, elhatárolnak, védekeznek, tiltanak és pártfogolnak; hiszen kultúra nem annyi-e, mint különbözőség?“. A vallás és zene összetartozásának mélyen húzódo gyökereit mint saját kultúránkat kíséreltük meg ebben az írásban bemutatni és megfogalmazni, remélve azt, hogy nem csupán hátratekintünk, hanem előre is léptünk, haladva az örökkévalóság felé, de addig is „szünet nélkül, éjjel és nappal“ ezt mondjuk: „Szent, szent, szent az Úr, a mindenható Isten, aki volt, aki van, és aki eljövendő!“ (Jel 4,8).

KÁDÁR FERENC

MIRE FIGYELJÜNK?

„Énekeljete az Úrnak új éneket, mert csodákat tett! Szabadulást szerzett jobbjá, az ő szent karja“ – olvassuk a 98. zsoltárban, és még számos helyen a Szentírás lapjain. De azt hiszem, hogy a megváltott embernek nem csak a Bibliájában, hanem legtöbbször a szívében is jelen van ez a biztatás. Szeretünk énekelni, mert érezzük, hogy jó dicsérni az Urat. Van benne valami felemelő, bátorító, vigasztaló erő, valami olyan, ami a szívünket közelebb viszi Istenhez, az ő szentségéhez és dicsőségéhez. De elég-e az, hogy ezt érezzük? Tapasztalatból tudom, hogy az ének nagyon könnyen megszokottá válik: énekelek, mert jól esik, de már fogalmam sincs, hogy miről is szól a dal. Úgy dicsérem (dicsérem?) Istent, hogy már azt sem tudom mit mondok; hiszen az értelmem éppen nincs jelen az éneklésben. Ha csak az egyéni „kegyességi életünkről“ volna szó, talán fel sem kellene tennünk ezt a kérdést, viszont mások vannak ránk bízva, akikért mintegy pásztori felelősségünk van. Ezért tartottam fontosnak 2006 tavaszán írt szakdolgozatomban megvizsgálni azt, hogy mi is igazán az éneklés célja, feladata és milyennek kell lennie, hogy azt valóban betöltse. Ebből szeretnék az olvasóval megosztani néhány – reményem szerint – építő gondolatot, tanácsot.

Az ének szövege

Jelenleg a szöveg és a dallam fontosságának megítélésében megbomlott a helyesnek tekinthető egyensúly. Ez abban áll, hogy a zenei élmény mögött eltűnik a tartalom. Elég, ha például a kereskedelmi rádiókban hallható külföldi számokra gondolunk, melyek nagyobb részének szövegét nem érti az átlagember; vagy arra, hogy a diákok sokszor tanulás közben, a felnőttek munka alatt, otthon vagy éppen utazás közben „háttérzajként“ hallgatják kedvenceiket. Így azok értelme, esetleges mondanivalója másodlagossá válik: a zene által nyújtott élmény válik kiemelkedően fontossá. Ez a tendencia jelentkezik az egyházi énekek esetében is. A szöveg háttérbe szorult, s már nem az a fontos, hanem hogy élvezhető legyen a „zenei stílus“.

Éppen ezért kell foglalkoznunk kiemelt módon a szöveg ügyével, hogy tartalmában és formájában is az azt megillető helyre kerülhessen. Az elsődleges tartalmi üzenetet a szöveg közvetíti. Ezért az egyházunkban megszólaló énekeket a református teológia, különösképpen is a dogmatika szempontjából mindenképpen vizsgálat alá kell vetnünk. A ma használt ifjúsági énekeskönyvek, fénymásolatok között kevés olyan van, mely református eredetű volna. Emiatt nem csodálkozhatunk azon, hogy számtalan teológiai pontatlanságot, hangsúlyeltolódást tartalmaznak. A kérdéshez kapcsolódva Csomasz Tóth Kálmán megjegyzi, hogy Arius úgy terjesztette tévtanait, hogy a kor népszerű dalaira írt szövegeket, amelyek a nép között elterjedve még hosszú ideig megmaradtak, nagy gondot jelentve a hivatalos egyháznak. Ezzel a példával most csak arra kívánok rámutatni, hogy az énekeknek erőteljes nevelő hatása van. Ha minden teológiai korlátozás nélkül átvesszük és alkalmazzuk az új énekeket, azok hamar és mélyrehatóan át fogják formálni teológiai gondolkozásunkat, és jelenleg sem túl erős református identitásunknak lassan végső búcsút mondhatunk.

A vizsgálat szempontjából sokkal egyszerűbb a szöveggel foglalkozni, mint a dallammal, hiszen arról a nyelvről van szó, melyet minden nap használunk, melyet maradéktalanul érteni vélünk. Ha teológiailag valamennyire képzettek vagyunk, akkor az énekszöveg elolvasása, meghallása után meg tudjuk állapítani, hogy dogmatikailag helyes-e, amit éneklünk. Így a közkedvelt Atyám, két kezében... kezdetű ifjúsági ének harmadik versét látva hamar észre vesszük a fordító teológiai felületességét: Jézus kereszthaláláról beszél, miközben az Atyát szólította meg: „Atyám, két kezében bátran sírhatok, / Fájdalmaim hordozod, tudom. / Ott fönne a kereszten, áldó két kezed / Bűneimmel én szegeztem fel.“ Először is legyünk tisztában a dogmatika tanításaival, ezt követően pedig érvényesítsük ezeket az énekválasztásban.

A teológiai vizsgálat után meg kell említenünk az irodalmi-nyelvi szempontokat. Az énekköltészet az alkalmazott költészet egyik speciális

ága, melynek magán kell hordoznia az igeszerűség, a gyülekezetszerűség és a költőiség jellegzetességeit. Mint költői alkotás, nyelvi értéket képvisel. Szövegének érthetőnek, egyértelműnek, anyanyelvinek – magyarnak – kell lennie. A hagyományokban gyökerezve mégis az újszerűség, a maiság letéteményese. Ezeket az elveket a szövegírásnál, vagy éppen a fordításnál is kellene alkalmazni.

Bizony, hivatalos énekeink is hagynak kívánivalót maguk után ezen a téren. Például az eredetihez képest mára már egészen megváltozott annak az éneksornak az értelme, hogy: „Adj Szentlelket a tanítóknak, Egyetemben a hallgatóknak...” (235/4). Vagy például egyik legszebb bűnbánati zsoltárunkra, az 51. zsoltárra nézve – és általában a zsoltárok esetében – igaz az, hogy bár a szenci-féle szöveg hatalmas irodalmi érték, ha a mai ember meg akarja érteni, jobb, ha elolvassa előtte az új fordítású Bibliát – az megmagyarázhatja számára, hogy mit énekel.

A mai fordítások esetén nem azzal a ténnyel van a legnagyobb baj, hogy ezek az énekek nem magyar eredetűek, hanem, hogy a fordítók általában minimális irodalmi igényességgel végzik munkájukat. Az 1948 óta hivatalos („fekete”) énekeskönyvünkben 28 angol, 159 francia, 45 latin, 74 német, 1 finnsvéd, 4 szlovák eredetű szöveg vagy dallam található. Ha a 150 zsoltárt nem számoljuk, még úgy is énekeskönyvünk közel felét teszik ki a külföldi eredetű énekek. Azonban a szövegük a legnagyobb gondossággal van átültetve magyar nyelvre. Az énekeskönyv szerkesztésének munkálatai során készült el számos fordítás, újrafordítás. Így maga Csomasz Tóth Kálmán (jelenlegi hivatalos énekeskönyvünk egyik szellemi atyja) nevéhez is 16 ismert, és azóta is közkedvelt ének szövege tartozik, ahogy Áprily Lajos nevéhez is. (Csomasz Tóth Kálmán fordításai – részben, de többnyire egészben: 165, 218, 229, 230, 234, 264, 327, 329, 338, 393, 397, 398, 458/4, 466, 468, 469. Áprily nevéhez köthető: 167, 300, 328, 340, 341, 356, 363, 367, 426, 445, 457, 470, 472, 510, 511, 512. Forrás: CsTK *Dicsérvételek az Urat*) Ha ezeket úgy vizsgáljuk mint verseket, hamar felismerjük szépségüket, ritmusukat, szövegük dallamosságát. És az emberek is ráéreznek erre, hiszen a felsoroltak közül nagyon sok majdnem „slágerré” vált bevezetésük óta egyházunkban; és ez nem kizárólag a dallamnak köszönhető, hanem a szöveg és a dallam egységének: ezek művészi munkák.

A szövegen, annak megértésén sokat segít, ha az éneklés során, egy-egy ének előtt – akár közösen is – vagy közben elgondolkozunk azon, hogy mi is a szöveg mondanivalója. Ha éneklés közben tudatosítjuk ezeket, akkor lesz igazán helyén az éneklés, akkor kezdi el értelmünk is dicsérni az Urat. (1Kor 14)

Az ének dallama

A szöveg után a zene, a dallam kérdésével egy bizonytalanabb talajra lépünk, az intellektus, a szó, a gondolatok világából az érzelmek területére. A zene ugyanis nem jelenít meg olyan üzenetet, amelyet készen azonosíthatunk. Nincs „értelme” abban a vonatkozásban ahogy a nyelvnek, a szavaknak jelentésük van. Nem kérdezhetünk rá egy dallamvonalra úgy, hogy „Mit jelent?“, mert nem kapunk egyértelmű választ. Ha mégis megkíséreljük a válaszadást, abban már benne vagyunk mi magunk is: saját reakcióink, érzéseink, és az nem biztos, hogy egyezik a másik emberével. Tehát a zene nem rendelkezik olyan jelentéssel, mint egy megfogalmazott állítás. Mégis óriási befolyással van az emberre. Különböző érzelmi reakciókat vált ki belőlünk, meghatározza viselkedésünket, bizonyos lelki problémákra gyógyítóan hat – gondolhatunk Saul történetére (1Sám 16), befolyásolja a dolgozó ember teljesítményét, vagy éppen a vásárlási kedvet. A zene tehát érzelmi tartalmakat, élményt közvetít.

A mai korszellem hatása alatt születő dallamok használatakor az a nagy kérdés, hogy amit a zene kifejez, az valóban imádság-e, vagy éppen az ellenkezője annak, amit a szöveg a maga verbális szintjén megfogalmaz. Hargita Péter is ebben látja a modern ifjúsági énekdivat veszélyét: „Lehet, hogy a szöveg Istent magasztalja, de a zene arról szól, hogy én jól érzem magam, [...] hogy bennem felkorbácsolja az érzelmeket és az örömeiket.”

A zenének ezzel a hatásával már Kálvin is tisztában volt. Éppen ezért kifejezetten óv attól, hogy az ember számára a zene és az általa támasztott öröm legyen a végcél: önmagunk szórakoztatása Isten dicsérete helyett. A hangszeres zene éppen hatalmas – szívet megindító és felgerjesztő – ereje miatt nem kap helyet Kálvinnál az istentiszteleten, nehogy elterelje a figyelmet Isten Igéjéről. Ezekből a gondolatokból világosan kitűnik, hogy Kálvin nem zenész

volt. Ma a „hozzáértő“ ember alig tudja elképzelni a gyülekezeti éneklést kíséret nélkül. Kifejezetten igaz ez az ifjúsági énekek jelentős részére, melyek szinte „élvezhetetlenek“ a ritmust segítő gitárkíséret nélkül, mert „nem szólalnak úgy meg“, ahogy kell. Másként fogalmazva: úgy érezzük, hogy szükség van a hangszer kiegészítő segítségére ahhoz, hogy a kívánt élményt elérjük az éneklés során. Ez viszont már az élmény- és hangszerfüggőség határát súrolja. Kálvin ennek veszélyére figyelmeztet, s véleménye még nagyobb – Ige és tartalom előtti – alázatot kíván meg tőlünk, hangszeresektől, hogy játékkunk ne váljon öncélúvá, hanem Istennek való szolgálat lehessen.

Ezt azonban nehéz megvalósítani olyan dalok esetében, melyek az érzelmi ráhatás, befolyásolás légkörében keletkeztek. Sajnálatos valóság, hogy a mai énekeket, dallamokat túlzott érzelmi töltésük miatt manipulatív célokra is könnyen fel lehet használni. Tapasztalati tény, hogy a zenének közvetlen idegrendszeri hatása van: elsődlegesen a vegetatív idegrendszerre hat, ami a szív működést, a vérnyomást szabályozza. A gyorsabb dűr hangnemű dalok esetén a vérnyomás és a pulzusszám emelkedik, a lassabb moll dallamoknál ez fordított. Énekeinkben a tempó, a hangerő, az ismétlések és az azok közötti hangulati fokozások – még ha nem is vagyunk ennek tudatában – eredetileg mind arra szolgálnak, hogy mestersegen gerjesztve az emberi lelket, kimozdítanak a tudatos síkról, hogy egy kicsit „besegítsenek“ a Szentléleknek.

Kálvin saját korában az ehhez hasonló veszélyeket látva mondta azt, hogy az Ige elsődlegessége szempontjából a zenének vissza kell vonulnia, nagyobb alázatot kell tanúsítania. Csomasz Tóth Kálmán erre nézve azt ajánlja, hogy az egyházi énekek dallamának formai mértékét leginkább a klasszikusnak nevezhető műalkotások egyszerűbb formakészletében keressük, mint amilyenek például a népelemek. Ha el tudjuk fogadni az előttünk járók figyelmeztetését, iránymutatását, az sokat segíthet, mivel olyan szempontokra mutatnak rá, amelyekre egyébként nem gondolnánk. Ha a sajátunkhoz hozzá tudjuk tenni ezeket a szempontokat, már szélesebb látókörrrel rendelkezünk, mint korábban. Ennek fényében jó átgondolni kedvenc énekeink dallamát, a kíséret szerepét és éneklésünk lelkületét.

A szöveg és dallam kapcsolata

Az előző pontokban megjelenő problémák nagy része elkerülhető, ha tudatosan figyelünk a szöveg és dallam helyes arányára, egységére. „A kettő közötti viszony akkor helyes, ha egymást kiegészítik, ha egyik a másiknak segít, ha a dallamra tekintve belőle többet értek meg a szövegből, és viszont.“ (Czegle Imre *Az egyházi ének teológiai kérdései*) Énekeink akkor érik el valós céljukat, ha ez az egység megvalósul. Ezzel válnak érthetőbbé, énekelhetőbbé, ezzel együtt – a szó hagyományos és gyülekezeti értelmében is – népszerűbbé, könnyebben taníthatókká.

A szövegnek és a dallamnak vannak olyan közös jellemzőik, amelyek mentén illeszkednek, vagy éppen taszítják egymást. Ilyen a dallam, a ritmus, a tempó, a hangsúly, a hangerő, a hangszín. Ezeket összefoglaló módon prozódia-nak nevezzük. Az énekek vizsgálatakor természetesen nem kell mindegyiket egyformán figyelembe vennünk, hiszen ezek különböző mértékben fejtik ki hatásukat. Leginkább a ritmus és a hangsúly az, melynek a zenében és a szövegben is egyaránt fontos szerepe van az ének egységére nézve. E kettőnek a szöveg értelme szempontjából mindenképp a helyén kell lennie.

Prozódiailag akkor tekintünk helyesnek egy éneket, ha a szöveg ritmusa és hangsúlya egyezik a dallam ritmusával és hangsúlyaival. Ennek hiányában általában a szöveg értelme csorbul, esetleg komikussá válik, mivel a szöveg helyes megértéséhez elengedhetetlenül szükséges feltétel a megfelelő tagolás és hangsúlyozás. Ha ez hiányzik vagy módosul, a megértésben zavarok keletkezhetnek. Ezeket legegyszerűbben úgy vehetjük észre, hogy az ének-szöveget önmagában, értelmezve elolvassuk, majd összehasonlítjuk azzal, ahogy énekelni szoktuk. Vannak olyan prozódiai hibák, melyek odafigyeléssel kijavíthatók.

Sok fordító csak a szótagszámot nézi, és nem vesz tudomást sem a ritmusról sem a hangsúlyokról. Találunk viszont olyan énekeket is, amelyekben jól látható, hogy a dallamot igazították a kész szöveghez (Uram, Tehozzád futok, Erőt adsz minden helyzetben). De mégis azokat az énekeket tekinthetjük az igazán eredetinek, melynek szövege és dallama is magyar szerzőtől származik, és amelyeken a költői igényesség is érződik. A legújabbak közül ilyenek Géczy Kata-

lin énekei, melyek közül három a 2005-ös Csillagpont énekpályázatának díjazottja lett (Csak Banned; Jöjj, Jézus, életem; Szeretlek, Uram). Ezeket immár két éve ifjúsági közösségünk is előszeretettel éneklé, s nem tudjuk megunni.

Szöveg és dallam egysége és az ezeken átsugárzó krisztusi alázat. Ez lehet a fő kritériuma a ma születő új énekeknek, és ezt a szempontot érvényesíthetjük az énekválasztásnál is. Az így gyűjtött énekeket a fiatalok is szívesen átveszik, mert megéreznek ezeken keresztül valamit a hit mélységéből és örömeiből, és ezeken keresztül találkozhatnak az Ige szerinti tartalommal is, zenében és szövegben egyaránt.

Összegzés

A zene, a szöveg, az ének csak eszközök. Viszont eszközvoltuk ellenére mi sokszor többnek képzeljük, többnek érezzük ezeket – ahogy talán magunkat is – Isten szolgálatában. Egyáltalán nem tudatosan történik mindez, hiszen végig a szolgálat végzése lebeg célként a sze-

münk előtt, de a jelek arra mutatnak, hogy mégsem tudjuk a megfelelő helyén kezelni a kérdést, mert számunkra ez több annál, mint aminek igazából lennie kellene. Ragaszkodunk bizonyos gondolatokhoz: ki a hagyományokhoz, ki az újtáshoz, de legfőképpen saját magunkhoz, saját akaratunkhoz.

Ezen a ponton kell figyelmünket Isten cselekedetére, az Ő akaratára irányítanunk. Ez egy újabb szempont, pontosabban fogalmazva, Ő maga az új szempont. Istenre nézve kerülhet a helyére minden, s mindenki ebben a világban: az éneklés is. Tudjuk, nem szabad semmit sem az Ő helyébe tenni: sem módszert, sem kort, sem embert, sem elképzelést. Istennel szemben minden szolgájának alázatot kell tanúsítania. Ennek az alázatnak kell jellemeznie teológiai látásunkat is, Istenhez való közeledésünket: istentiszteletünket, imádságunkat, éneklésünket.

Azonban Isten munkáját vizsgálva azt is meg kell látnunk, hogy az igazi munkaterület az ember, az emberi szív. Nem valami megfoghatatlan, távoli szféra, hanem az itt és most. Ennek megfelelő eszközöket, módszereket kell alkalmaznunk: a mai ember mai problémáira kell Isten szerinti választ adnunk. Szükség van az iránymutatásra, nevelésre, tanításra, az Istenre mutatóra.

Ezt azonban csak úgy tudjuk hitelesen végezni, ha mi magunk is az Úrra nézünk, és azok az eszközök is, amelyeket felhasználunk. A célunk nem lehet a divatosság, de a hagyományörzés sem, mert ezek önmagukért vannak. Feladatunk tehát az, hogy az igei tartalomnak mai formát találjunk, amely megszólít, de ugyanakkor változtat, nevel, fejleszt is. Ezért kell az énekek ügyével foglalkoznunk, újra és újra megvizsgáljunk a gyakorlatunkat, hogy ennek szellemében cselekszünk-e, erről szólnak-e énekeink, a szövegek és a dallamok. Csak így tölthetjük be küldetésünket, melyre elhívást kaptunk.

NYÉKY MIKLÓS

A ZENÉNKRŐL

Egyházi zene témában nem csupán egyházi zenéről elmélkedtem, hanem általában a zenéről, amely Istent magasztalhatja. Gondolataimat néhány kulcsszóhoz kötöttem.

A zenéről – általában

Tetszenek nekem Beethoven szavai: „A zene nagyobb kijelentés minden bölcsességnél és filozófiánál.” Zenével, szerintem, azt is el lehet mondani, amit szavakkal lehetetlen, ugyanakkor a zene első kézből ad át olyasmit, amiről a beszéd, a bölcsesség csak közvetlen számból be. Így van ez a zenéről szóló beszéddel is: a zenét, és főleg az élő zenét, nem helyettesítheti, csak legfeljebb kísérheti a róla való elmélkedés vagy tudományos vizsgálat. Egyszóval a zenét alkotni, hallgatni jó igazán, sokat beszélni róla nem érdemes. Ha egyházi gyakorlatunkra nézünk, azt látjuk, mi mégis inkább beszélünk, minthogy hallgatnánk ezt a „kijelentést”.

A zene képes arra, hogy megpendítse lelkünk húrjait. A zene és a ritmusa a lélekre ugyanúgy hatással van, nem csak a testünk lendül mozgásba, a lelkünk is mozdul valamerre. Megfigyeltem, hogy a zenét igazán azok értik és értékelik, akik a lelki dolgok iránt érzékenyek. Az emberek nagy átlagát nem érintik meg a zene árnyaltabb tónusai.

Egy fajta zene azonban minden embert megmozdíthat. A kérdés csak az, hogy milyen irányba mozdulunk. Mozdulhatunk kifelé és befelé, mozdulhatunk az ösztöni felé, eluralkodhat bennünk a zaj, vagy mozdulhatunk a belső béke irányába. Az egyházi zene abban segít, hogy Isten és az Ő országa felé mozduljon a lelkünk.

A komolyzenéről

Véleményem szerint a komolyzene a legértékesebb, ami a zene terén, a világtörténelem során született. Ha minket mint egyházzene-szeket az az elv vezérel, hogy Istent hozzá méltó, minőségi zenével dicsérjük, nem mellőzhetjük ezt a stílust. Bármennyire népszerű-

len is manapság, nem hiszem, hogy a komolyzenét el kellene hagynunk.

Én leginkább a komolyzenével, azon belül is a zongorairodalommal foglalkozom. Kevés olyan zongoradarabbal találkoztam, amelynek közvetlen egyházi vonatkozása lett volna, mégis úgy érzem, hogy Chopin, Liszt, Rachmaninov és mások zenéjével ugyanúgy tudom Istent magasztalni, tudok szeretetéről, nagyságáról bizonyosságot tenni. Mivel én zongorával tudom magam a legjobban zeneileg kifejezni, ezen a zenén keresztül szólalhat meg leghitelesebben hitem és belső hangom. Zeném Eszter könyve, melyben nem szerepel Isten neve, de amely az Ő szabadításáról beszél.

Lehet, hogy egyházunkban találkozunk egyházi komolyzenével, mégis más komolyzenét, muzsikálást ritkán hallani. Ha mégis muzsikál valaki, ő legtöbbször nem közülünk való, hanem egy csodabogár, hivatásos zenész. Sokkal jobb volna, ha gyülekezeteinkben lennének többen, akiknek van hangszerük, vagy felemelnék hangunkat, hogy Isten közös muzsikálással dicsérjük. Lehet, hogy az amatőr muzsika, ami mégis köztünk született, őszintébb lenne a rendezett koncertnél.

A komolyzenét, mint ahogy semmilyen más zenét, nem szabad erőltetni. Mindig az a zene fog szólni, ami tetszik, a dicséretet nem lehet elnémitani. Azért viszont tehetünk, hogy a komolyzenét szeressék. Nem erőszakkal, hanem szelíd szoktatással lehet rávezetni az ízére többeket. A komolyzenét nem akkor fogják igazán szeretni az emberek, ha majd a csapból is az folyik, hanem amikor az talán ritkábban, de mélyről zendül fel. Ha ünnep lesz, hogy megszólal, mert a belső hangon szólal meg. Nem baj, ha a komolyzene kis csoportokban nyer tetszést. Közösséget formáló és az egész gyülekezet épülését szolgálja, ha a komolyzenét is ott tartjuk a lehetőségek között.

A „zenei gyomorrontásról”

Hadd folytassam egy kicsit naturális képpel. A zenét és annak fajtáit különböző ételekhez

hasonlítanám. Én zenészként Bachról tanultam azt, hogy az ő zenéje a mindennapi kenyér. Igaz, ez különösen a zenét tanulókra vonatkozik, de jól kifejezi Bach zenéjének alapvető jelentőségét és szükségességét. Sok más zeneszerzőt és zenei irányzatot lehet különböző ételekkel összekapcsolni. A menü nagyon változatos is lehet, halmozhatjuk a fogásokat, az élvezeteket. Ami mégis komoly gyomorrontáshoz vezethet, ha valaki nem fogyaszt elég szükséges eledelt, hanem egyből nekiesik a desszertnek. A könnyűzene egyoldalú fogyasztása beszűkültséget okoz. Jó dolog ugyan ebéd után valami édeset enni, de ha a magyar rádiócsatornáink többségén kínált műhabos süteményt fogyasztjuk, elkerülhetetlen a gyomorfekély.

Egy másik véglet lehet, ha az ember csak kenyeret eszik. Van egy-két zenész, aki pl. csak Bachot és Bach korának zenéjét játsza és tartja jónak. A sok kenyér felfújja a hasat, aki így ragaszkodik az „egy igaz“ zenéhez, felfuvalkodtá válhat.

A lelkületről

Egy zenéből szerintem kihallani, hogy az milyen lélekből szól. Lehet ugyan Jézus nevével és szép szavakkal tele egy ének, de ha képmutatás van mögötte, próbálkozásunk nem jelent többet vallásos dalkörnél!

A zenére szó szerint igaz, amit Pál mond: „ha szeretet nincs bennem, olyan lettem, mint zengő érc és pengő cimbalom.“ A szeretet tapasztalatom szerint a jó zene legfontosabb lételeme és kiváltója.

Nagyon sok műlik rajtunk, zenészeken, milyen emberek vagyunk mi. Ha hiteles embereknek ismernek minket, elfogadják tőlünk azt, amit adunk. A jó, vagy éppen hiteles zenétől lehet ugyan menekülni, félre is lehet érteni azt, de előbb-utóbb kiderül, mi az értékes és azt az emberek hallgatni fogják.

Az egyházi zenéről

Az „egyházi zene“ kifejezést általában a szakrális komolyzenével szokták összekapcsolni. A szó hallatán kb. 3 dolog jut eszünkbe: énekeskönyv, kórus, orgona. Szerintem mégsem kellene az egyházi zenét ehhez a 3 dologhoz, egy zenei stílushoz vagy műfajhoz kötni.

Igaz, hogy a szakrális és világi zene a zenetörténet folyamán korán kettévált és két síkon futott, mégis az elmúlt egy-másfélezer év színvonalas zenei irodalmát méltónak érzem arra, hogy az egyház magáénak érezze és használja. A komoly- és egyházi zene viszonya hasonlít a dogmatikából ismert általános és speciális kijelentés egymáshoz való viszonyulására. Amint a világban felismerhetjük Isten ujjlenyomatát, úgy a komolyzene rejtetten beszél Istenről, Istenhez. A speciális kijelentés a Biblia, az egyházi zene a Bibliához hasonló konkrétággal szól Istenről.

Ugyanígy az egyházi zenéhez tartozik minden modern zenei próbálkozás, amely Istent biblikusán és hitvallásunkhoz híuen magasztalja, így a színvonalas dicsőítő zene is.

Fontos, hogy az egyházi zene gyülekezetinek is mondható legyen. Egyházi zene még lehet gyülekezetektől, emberektől szeparált, amit hivatalos egyházi zenészek alkotnak, de talán nem jutnak el a hívők vagy keresők széles köréig. A „magasabb“ egyházi zenének is születnie kell, de művelőiben meg kell lennie az alázatnak és kitartásnak, hogy azt az emberek közé vigyék, és velük megszeretessék. Ami viszont elengedhetetlen, hogy gyülekezeteinkben is élő zene szóljon. Fontos, hogy gyülekezeteinknek is legyenek kórusaik, zenészeik, muzsikálást művelőik és hallgatóik, dicsőítő embereik.

A dicsőítésről

Az egyházi könnyűzenét értik széles körökben a dicsőítés alatt. Az elnevezés sajnos nem a legmegfelelőbb, mert Istent nem csak gitáros énekekkel, hanem egész életünkkel kellene dicsőítenünk. A könnyűzenének talán a komolyzenénél is több válfaja létezik és amellet, hogy a könnyűzene sokmindenre jó, arra is valóban jó, hogy vele Istent dicsőítsük.

A dicsőítésben nincs sok tapasztalatom, de az a kevés ami van, pozitív. Játszottam együtt egy zenekarral, és a közös szolgálat megerősített, átmelegített. Sok kreativitásra, lelki ráhangoltságra, öröme van szükség ahhoz, hogy a dicsőítő zene igazán dicsőítés legyen. Ennél a műfajnál nagyobb alkalom nyílik a gyülekezet személyes megszólítására, ezért figyelniük kell azokra, akik hallgatják, hogy ezzel a lehetőséggel jól éljünk.

Folytatás a 21. oldalon

KÉRDŐÍV REFORMÁTUS ÉNEKLÉSI SZOKÁSAINKRÓL

A Protestáns Téka szerkesztőbizottsága által összeállított kérdőív segítségével felmérést szeretnénk végezni a református gyülekezeti éneklésről, különösképpen a legtöbb gyülekezetben ma is használt, 1948-ban kiadott, úgynevezett „fekete“ énekeskönyvről.

A megkérdezettek célcsoportját nem szeretnénk leszűkíteni, ezért várjuk mindazok segítségét, akik bármilyen módon kapcsolódnak a témához. Mindemellett felmérésünkkel elsősorban gyülekezeti tagjainkat kívánjuk megszólítani, hogy valóságos és használható eredményhez juthassunk annak érdekében, hogy életképes maradjon református énekhagyományunk. A kérdőívvel arra a jövőbe mutató kérdésre keressük a választ, hogy a tradicionális gyülekezeti éneklésünk betölti-e napjainkban elhivatott funkcióját, szükséges-e megújulnia, vagy úgy jó minden, ahogy van. Információt szeretnénk szerezni általa napjaink gyakorlatáról és híveink tapasztalatairól, hogy a későbbiekben akár egy komolyabb kutatómunkának, akár egy lényeges döntésnek segítségére lehessünk. Teljes diszkréciót vállalva a kérdőíveket névtelenül kérjük kitölteni, valamint hangsúlyozzuk, hogy nincs rossz válasz, mi az Önök őszinte véleményére vagyunk kíváncsiak.

Szükséges megemlíteni, hogy a jelen kérdőívet nem egy hivatalos megbízás vagy felkérés alapján hoztuk létre, és így nem is része más ezirányú kutatásnak. A teológus hallgatók önálló kezdeményezéséről van szó.

Ahhoz, hogy felmérésünk végén használható eredményt kapjunk, szükséges, hogy minél több, a valóságnak megfelelően kitöltött kérdőívet kapjunk vissza. Ennek érdekében a kérdőív sokszorosítható és terjeszthető, azonban kérjük, hogy a feldolgozás érdekében a már kitöltött lapokat legkésőbb 2007. augusztus 31-ig szíveskedjenek eljuttatni szerkesztőségünk címére: **1092 Budapest, Ráday u. 28.** a borítékra címettként a következőt írják: **Károli Gáspár Református Egyetem – Protestáns Téka szerkesztősége.**

Fáradozását előre is köszönjük!

Testvéri szeretettel: *a Protestáns Téka szerkesztőbizottsága*

Kérjük, hogy a válaszaikhoz tartozó sorszámot jelöljék meg (karika vagy x), ahol pedig egyéni válaszadásra van lehetőség, ott a pontozott vonalra írjanak (nem baj, ha túlnyúlik).

-
1. Az Ön neme:
 1. Férfi
 2. Nő
 2. Az Ön életkora:
 3. Legmagasabb iskolai végzettsége:
 1. Kevesebb, mint 8 általános
 2. 8 általános
 3. Szakmunkás/Szakiskola
 4. Középszintű iskolai érettségi
 5. Főiskola/Egyetem
 4. Szokott-e részt venni bármilyen református gyülekezeti alkalmon? Ha igen, akkor milyen típusú gyülekezetben?
 1. Igen, szórvány gyülekezetben
 2. Igen, falusi gyülekezetben
 3. Igen, városi gyülekezetben
 4. Igen, fővárosi gyülekezetben
 5. Nem

5. A gyülekezetben van (több válasz is lehetséges):

1. Kántor
2. Dicsőítő csoport
3. Kórus
4. Zenés alkalom (koncertek, zenés áhítatok, stb.)
5. Egyik sem

6. Részt vesz-e más keresztyén felekezet alkalmain? Ha igen, milyenen és miért?

.....

7. Mennyire ismeri az alábbi énekeskönyveket? (1: egyáltalán nem; 5: nagyon jól)

1. Református énekeskönyv (az 1948-as ún. „fekete“ énekeskönyv)	1	2	3	4	5
2. Új református énekeskönyv (1996)	1	2	3	4	5
3. Bármely ifjúsági énekeskönyv	1	2	3	4	5
4. „Halleluja“ énekeskönyv	1	2	3	4	5
5. A gyülekezet vagy az ifjúsági csoport által szerkesztett énekesfüzet	1	2	3	4	5

8. Mennyire használja az alábbi énekeskönyveket? (1: egyáltalán nem; 5: gyakran)

1. Református énekeskönyv (az 1948-as ún. „fekete“ énekeskönyv)	1	2	3	4	5
2. Új református énekeskönyv (1996)	1	2	3	4	5
3. Bármely ifjúsági énekeskönyv	1	2	3	4	5
4. „Halleluja“ énekeskönyv	1	2	3	4	5
5. A gyülekezet vagy az ifi által szerkesztett énekesfüzet	1	2	3	4	5

9. Legszívesebben ezeket az énekeskönyveket használom:

1.
2.
3.

A TOVÁBBIÁKBAN A KÉRDÉSEK AZ 1948-BAN KIADOTT REFORMÁTUS ÉNEKSKÖNYVRE, A LEGINKÁBB MA HASZNÁLT, ÚGYNEVEZETT „FEKETE“ ÉNEKSKÖNYVRE VONATKOZNAK.

10. Saját megítélése szerint az 512 énekből mennyit használnak a gyülekezeti éneklés során?

1. 50-nél kevesebbet
2. 50 és 100 között
3. 100 és 250 között
4. több, mint 250-et

11. Ön szerint az énekeskönyv FELÉPÍTÉSE... (zsoltárok; dicséretetek – a Heidelbergi Káté felosztása szerint; Himnusz; szentírásbeli és hitvallási részek):

1. megfelelő.
2. elfogadható.
3. nem megfelelő.

12. Ön szerint az énekek nyelvezete...
1. jól érthető.
 2. többnyire jól érthető, de helyenként nem.
 3. nagyrészt nehezen érthető.
13. Ön szerint a zsoltárok nyelvezete...
1. nem régies.
 2. régies, de ez így szép.
 3. régies, de elfogadható.
 4. régies, és ez zavaró.
14. Ön szerint a dicséretetek nyelvezete...
1. nem régies.
 2. régies, de ez így szép.
 3. régies, de elfogadható.
 4. régies, és ez zavaró.
15. Ön szerint a zsoltárok dallama...
1. nem régies.
 2. régies, de ez így szép.
 3. régies, de elfogadható.
 4. régies, és ez zavaró.
16. Ön szerint a dicséretetek dallama...
1. nem régies.
 2. régies, de ez így szép.
 3. régies, de elfogadható.
 4. régies, és ez zavaró.
17. Az énekeskönyvben található 150 zsoltár szövege és dallama mennyire vannak összhangban egymással?
1. Teljes mértékben
 2. Nagyjából
 3. Kevésbé
 4. Egyáltalán nem
 9. Nem tudom
18. Az énekeskönyvben található dicséretetek szövege és dallama mennyire vannak összhangban egymással?
1. Teljes mértékben
 2. Nagyjából
 3. Kevésbé
 4. Egyáltalán nem
 9. Nem tudom
19. A szövegek, tartalmukat nézve, hordoznak személyes üzenetet?
1. Igen, mindegyik
 2. Nagyrészt igen
 3. Nagyrészt nem
20. Ön szerint használhatóak-e imádságként az énekek? Ha igen, akkor Ön szokott-e imádkozni általuk?
1. Igen, és imádkozásra is szoktam őket használni
 2. Igen, de nem szoktam imádkozásra használni őket
 3. Nem alkalmasak imádkozásra
21. Mennyire alkalmas az énekeskönyv dallam- és szövegvilága hitüket kereső emberek megszólítására? (1: egyáltalán nem; 5: teljes mértékben)

1 2 3 4 5

22. Ön szerint mire kellene nagyobb hangsúlyt fektetni a gyülekezeti éneklés során?
1. Magasztalásra
 2. Hálaadásra
 3. Bűnbánatra és bűnvallásra
 4. Könyörgésre
 5. Egyformán mindegyikre
 6. Egyikre sem, mert mindegyik kellő hangsúllyal van jelen
23. Vannak-e olyan énekek az énekeskönyvben, amelyeket istentiszteleten kívül is szívesen énekel örömeiben, bánatában vagy különböző élethelyzetekben?
1. Igen, sok
 2. Igen, jó néhány
 3. Elég kevés
 4. Nincsenek
24. A gyülekezeti alkalmakon való használat szempontjából... *(jelölje meg, amelyik kijelentéssel egyetért):*
1. elégedett vagyok az énekeskönyvvel.
 2. elégedett vagyok, de szívesen látnék változtatásokat az énekeskönyvben.
 3. szívesen látnék egy teljesen új énekeskönyvet.
 4. a változatlan énekeskönyv mellett szívesen használnék egy újat is.
25. Milyen konkrét változtatási javaslatai lennének?
1. A gyülekezeti éneklésre vonatkozóan:
 -
 2. A református énekeskönyvvel (1948-as „fekete“) kapcsolatosan:
 -
 3. Egyéb:
 -
26. Írja le 3 legkedvesebb zenei irányzatát vagy stílusát:
1.
 2.
 3.
27. Zenei képzettsége:
1. Nincs
 2. Nem zeneiskolai/autodidakta
 3. Zeneiskolai
 4. Kántorképző
 5. Konzervatórium
 6. Felsőfokú zenei

**KÖSZÖNJÜK, HOGY VÁLASZAIVAL
SEGÍTETTE MUNKÁNKAT!**

Ami az egyházi zenében az ó és új feszültségét illeti, azt gondolom, nem érdemes a stíluson vitázni. Míg vitatkozunk, felnő a fiatal generáció, és mi rájövünk, hogy vitatkozás közben elfelejtettünk rájuk odafigyelni, a zenén keresztül őket megszólítani. Szerintem odatehetné mindenki az egyház hálaáldozati oltárára, amiye van, amihez ért és becsüljük meg egymás adottságait és így kezeztét.

A hangos zenéről

Előfordulhat, hogy egy Istent dicsőítő zene túl hangos. Ilyenkor érvényben van a szabály, hogy a tartalom és hangszín kell, hogy kapcsolódjanak egymáshoz. Az emberi lelket nem lehet bábeli zűrzavarral megszólítani. Vannak persze dolgok, amikről hangosan kell kiáltani. Minél hangosabb azonban egy zene, annál nagyobbak kell lennie a csöndnek, ami megelőzi. Ha csak kiállunk és rábízunk magunkat az erősítőre, hogy majd abból valami előmászik, abból csak rikácsolás lesz. Fontos, hogy csendesség előzze meg, és nem elég, hogy ez a csend csak a zenekar vezetőjében legyen meg, hanem kell, hogy az összes tagban egyenlően ott legyen.

A bátortalan zenéről

Van, hogy egy nagyszabású egyházi ünnepély után a templomból kifelé tolongó gyülekezet morajlása háttérében valaki odaoson az orgonához, hogy kipróbálja, tudna-e játszani rajta. Sok „kis“ zenerajongó, tanulni vágyó testvérünk felfedezése megmentheti a kántorhiányt, az egyházi zene jövőjét, a szolgálat folytatását. A nyári kántorképzők tanárai nagy szolgálatot végeznek ebben a tekintetben, minden tisztelem az övék. Nincs tanító tanítványok nélkül. Nincs egyházi zene laikusok nélkül, akik esőben, hóban odaülnek nyöszörgő harmóniumaink mellé.

Írásom egy Márai Sándortól kölcsönzött gondolattal zárom: aki művésznek született, nem tévedhet másfelé, végül meg kell találnia pályáját, melyen alkotó erejét kibontakoztathatja. Kívánom, hogy ezzel a bizonyossággal keressék és találják meg egyházunk tehetséges fiataljai annak a módját is, hogy Istent tudásuk szerint dicsérik.

Cantate - Énekeljetek,
iniciálé a Mátyás-
Gradualéból a Húsvét
utáni 4. vasárnapra
(15. század)

MEGKÉRDEZTÜK

HARGITA PÉTERT

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen középiskolai-énektanár és karvezető szakán 1987-ben szerzett művésztanári diplomát. A Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának tanára. A Soli Deo Gloria énekkar társkarnagya. A kispest-központi gyülekezet kántora, öt gyermek édesapja.

1. Mi a véleménye a jelenleg a gyülekezetekben folyó egyházi zenéről?

Kérdés az is, hogy ki mit ért „egyházi zene” alatt. Ha mindent, ami a gyülekezeti életünkön belül megtalálható, akkor egyszer nagyon sokszínű, másodszor pedig nagyon szegényes. Becslésem szerint a gyülekezetek 70-80%-ban a gyülekezeti éneklésen kívül semmilyen egyéb nem jelenik meg, és az is erőteljes, lassú és sokszor élettelen. Az élenjáró 20-30%-ban vegyesen van jelen a gyülekezeti kóruséneklés, a gitáros ifjúsági, és csak elenyésző mértékű a hangszerek jelenléte.

2. Mit tart az egyházzenében előnyösnek, illetve mikén változtatna?

Mondjuk ki végre! A reformátusoknál teológiai okok miatt nincs helye egyházzenének, csak az egyszólamú gyülekezeti énekeknek. A jelenleg érvényes liturgia sem kívánja azt és nem is ad rá helyet. Semmilyen ún. hallgatott zenének nincs létjogosultsága, mert úgymond „a gyülekezet passzív” benne. Ha ezt a gondolatmenetet követjük akkor sajnos a predikáció hallgatása közben is „csak passzív” a gyülekezet, ami persze butaság. Véleményem szerint egyházi zenei életünk igen gyatra állapotának a legfőbb oka teológiai, ha belátjuk végre, hogy a hallgatott éneklésnek, kórusnak, orgonamuzsikának is van és lehet pozitív szerepe és nem „csak művészkedés” vagy „magamutogatás”, akkor van esélye a megelevenedésnek. És ez most független attól, hogy gitáros vagy konzervatív zenélésről beszélünk. Persze az egyik magától is nő, de lehetne jobban is gondozni, a másik pedig igencsak támogatásra, energia- és pénzbefektetésre szorul.

3. Hogyan lehetne a változtatásokat beépíteni a gyülekezeti életbe? (Gondolunk itt pl. a tradicionális falusi rétegre és a mozdíthatóbb, fiatalos gyülekezetekre is)

Mindennek az alfája és omegája a lelki megelevenedés. Anélkül csupán módszertan bármi. Leleki megelevenedés pedig lélekből, azaz élő hitű lelkipásztorokból, hitre jutott ifjaktól és missziói lelkületű egyénekből származik. Ezt segíteni a teológiák elsőrendű feladata lenne. Ha megmozdul a hajó, akkor már lehet kormányozni, de álló helyében hiábavaló a kormánykerekét forgatni. Egy-két gyakorlati tanács azért: új formák meghonosítása, zsoltáros éneklő kör életre hívása, énekes istentisztelet meghonosítása (ahol mondjuk van helye egy gyerekvagy ifjúsági csoport énekének), ifjúsági istentisztelet beindítása (amit már 5 fővel is lehet).

4. Szükségesnek tartja összeegyeztetni a tradicionális, előregedő gyülekezetek éneklését az ifjúságével?

Ha nem becsüljük és értékeljük a múltat, elveszítjük a jövőt is. Ezt is jelenti a „tiszteled atyádat”. Ha konzerváljuk a múltat, múzeumává válunk, egy darabka skanzenként fog működni a gyülekezet. Ez sem jó.

5. Hogyan függ össze a gyülekezeteink éneklése a hitélettel?

A lényegét a 3. pontban már leírtam. A megelevenedett lélek önkéntelenül és szívesen is énekel.

6. Mit gondol a Református Énekeskönyv használatáról? Teljesnek érzi a Református Énekeskönyvet?

Még mindig nem tudják a gyülekezetek és sajnos most már a felnövekedő lelkészgeneráció sem. A teológiákon történt óracsökkentések miatt sajnos fizikai képtelenség, hogy a lelkészjelöltek megismerjék és meg is tanulják az énekeket. És ha lelkész nem tudja... Egy énekeskönyvön mindig lehet formálni valamit. Ki lehet adni újat is, de ha nincs, aki megtanítsa... Itt vetődik fel a kántorképzés szerepe. Aztán a kántorok állásának, megbecsülésének kérdésköre.

7. Milyen más énekeskönyveket részesít előnyben?

8. Milyen változtatásra lenne szükség az énekeskönyvön belül?

Szövegi, zenei, szerkesztési stb. Ha abból indulunk ki, hogy az énekeskönyv a jelen nem-

zedékének praktikus használati tárgyának kell lennie, akkor szövegi igazítások tömkelegére is szükség lenne, hogy érthető legyen a nyelvezete a ma emberének. Ahogy a Bibliát újrafordítjuk, az énekek szövegét is át kellene gondolni.

Ez persze a művészeti értékből venne el. Ez nagyon összetett kérdés, amivel az evangélikusok már régen megpróbálkoztak, de kérdéses az eredmény.

9. Ha lehetőség lenne egy új énekeskönyv összeállítására, milyen énekeket jelentetne meg akár függeléként a régiek mellett?

Mérsékelt újítást javaslok. Az énekeskönyvben a széles körben elfogadott – elfogadható – énekeknek van helye. Ezért nem vagyok függelékpárti. Ugyanakkor helye van a „rétegénekeknek“ is, csak nem az „egyetemes“ énekeskönyvben.

SZABÓ ANDRÁST

A Sófár Református Dicsőítő Konferencia egyik főszervezője, a Talitha Kúmi Keresztyén együttes vezetője és egyben dalszerője.

1. Mi a véleménye a jelenleg a gyülekezetekben folyó egyházi zenéről?

Reformátusként nehéz a bennünk kavargó érzésektől és saját ízlésünk vezérelte gondolatoktól elszakadva vizsgálni ezt a témát, de most mégis megpróbálom ezt tenni, és erre hívok minden kedves Olvasót is! Tehát – hogy jobban átlássuk a képet – lépünk egy lépést hátra!

Elsőre nézve valami nagyon egységes rendet lehet látni ezen a téren, hiszen majd' minden református gyülekezetben ugyanolyan zenét hallunk az istentiszteleteken. Református egyházunk életében a hosszú évtizedek folyamán kialakult egy igen egységes, mondhatni szűk zenei előadási forma, amely aztán a „református egyházzene“ címkével lett ellátva. A gyakorlati nyelvre lefordítva, a következő történik egy átlagos vasárnap délelőtti istentiszteleten: egy darab orgona kíséretével, egy szólamban énekel a gyülekezet a Református Énekeskönyvből.

Ha viszont már nem csak a vasárnapi istentiszteletek alkalmait nézzük, akkor láthatjuk, hogy előkerülnek más hangszerek, más énekek is. Az idősek bibliaóráin előveszik a Halleluja-énekeket, sőt előszeretettel éneklük a néhány évtizedes ún. „ifjúsági énekeket“ is, míg a fiatalok gitárral és esetleg más hangszerekkel éneklük a legkülönbözőbb dalokat a Forrástól a Taizén át a Hillsongig, sőt, írnak és énekelnek újabb és újabb saját dalokat is. Úgy tűnik tehát, hogy a kép korántsem olyan egységes, mint azt elsőre hinnénk...

2. Mit tart az egyházzeneben előnyösnek, illetve mikén változtatna?

Az egyházzenét mint fogalmat képtelen vagyok – mint egy, a zenei kultúra szigetét – függetlenül és különállóan kezelni az emberektől. Inkább úgy tudom értelmezni, hogy az nem más, mint a gyülekezeteink éneklése és zenélése

Isten dicsőségére. Éppen ezért a formai viták helyett először jó lenne őszintén elgondolkodnunk azon, hogy mi egyáltalán a célja, mi a szerepe a zenének az istentiszteleten. Mit jelent nekem, vagy éppen a Téka kedves Olvasójának? A hagyományok ápolását? Egy biztonságos „református érzületet”? A liturgiában a gyülekezet közösségi megnyilvánulásait? Az Igéhez kapcsolódó gondolatok felvillantását? A tartalmi elemek közötti feloldást? Elmékedést Isten dicsőségéről? Imádságot? Imádatot?

Számomra az istentiszteleten jelen lévő éneklés és zenélés Isten közös dicséretének és imádatának a helye. Azt hiszem tehát, hogy e tekintetben az a dolgunk – és más semmi –, hogy folyamatosan megújulva Lélekben és formailag, gyülekezeteinkben ez a cél valósuljon meg: a Krisztusközpontú dicsőítés és imádat.

A keresztyén élet lényege: kapcsolat Istennel. Óriási – és kiaknázatlan – lehetőség a gyülekezeti életben az, ha az otthoni imádságokban és imaközösségekben, bibliaórákon és gyülekezeti táborokban átélt Isten-kapcsolat megélése nagyobb hangsúlyt, több időt, nagyobb odafigyelést kapna a gyülekezet teljes közösségében is. Azt hiszem, Isten erre találta ki a zenét. És ha Isten oldaláról nézzük a kérdést (ha lehet ilyet tenni...), akkor is oda jutunk, hogy egy számára végtelenül kedves és jelentőségteljes esemény hiányzik még az istentiszteleteinkből: az előtte való őszinte leborulás, nevének minél odaszántabban és mélyebben történő dicsőítése és imádata.

3. Hogyan lehetne a változtatásokat beépíteni a gyülekezeti életbe? (Gondolunk itt pl. a tradicionális falusi rétegre és a mozdíthatóbb, fiatalos gyülekezetekre is)

Nem hiszem, hogy létezne erre egy recept, de a következők jutottak eszembe. Először is tanítani kéne a gyülekezetekben az Isten magasztalásának lényegéről, az imádat szerepéről a keresztyén életben és az istentiszteletben. Lehetne buzdítani, hívni a gyülekezet tagjait a személyes életükben, Isten imádatában való megújulásra. Másrészt hívni egy, a teljes gyülekezet életében való megújulásra, a közös gondolkozásra és beszélgetésre erről a témáról.

Aztán mindezt megvalósítani: leülni a gyülekezet csoportjaival egyeztetve, imádkozva, beszélgetve, sőt velük együtt gondolva az isten-

tiszteltre még nem járó, de megszólítani kívánt rétegre is, hogy a gyülekezet közösen megtalálja és gyakorolja azokat a zenei formákat (hangszeres kíséret, dalkincs), melyeket leginkább magáénak érez. A következő lépés talán az lehet, hogy az énekeket a mostani töltelék- és ráhangoló szerepből kiemelve, az istentisztelet keretein belül nagyobb teret kéne biztosítani az elmélyülésre, Isten közvetlen és mély dicséretére énekeken, imádságokon keresztül. Nagyon jó lenne még, ha az istentiszteleti éneklésben Isten felszabadult ünneplése és az Ő közelségében átélt öröm kifejezése is teret nyerne – ehhez pedig azt hiszem, egy szeretetteljes, testvéri légkör megteremtésén kell elsősorban fáradozni.

4. Szükségesnek tartja összeegyeztetni a tradicionális, előregedő gyülekezetek éneklését az ifjúsággal?

Már a kérdés maga is azt feltételezi, hogy itt valami óriási szakadékot látunk a generációk, a falvak és városok, vagy éppen a társadalmi rétegek között ebben a témában. Én azt látom, hogy a szélsőséges véleményektől eltekintve ez a szakadék, amitől annyira rettegünk, valójában nem is létezik. A hús-vér gyülekezeti tagok: nénik, bácsik, családosok, fiatalok és gyerekek valójában azt hiszem, hogy mindannyian szívesen lennének részesei az istentiszteleti éneklés területén egy körültekintően előkészített, szeretettel véghezvitt, folyamatos és imádságban hordozott megújulásnak – mind tartalmi, mind formai tekintetben – falvakban és városokban egyaránt. Az evangéliumok tanúsága szerint Jézus elment a falvakba is, amikor megújulásra hívta korának népét, minden generációhoz és réteghez szólt!

5. Hogyan függ össze a gyülekezeteink éneklése a hitélettel?

Igen, ez a lényegi kérdés, és a lényegi cél: hogy függjön össze vele, sőt mélyítse egyre inkább! A közös dicséretben az egyéni hitéletekből összeadódik valami közös, melynek hatványozódik az ereje: igen, ez lehet a közös hitélet, a közös imádság megéléseinek egyik legerőteljesebb eseménye! De erről bőven volt szó már az előző válaszomban is...

6. Mit gondol a Református Énekeskönyv hasz-

nálatáról? Teljesnek érzi a Református Énekeskönyvet?

Egyetértek Thoma Laci lelkipásztor barátommal, aki azt fogalmazta meg, hogy református örökségünk nem béklyó, hanem lehetőség. Nagyon sok értékes dalt, kincset találunk az énekeskönyvben, amit érdemes lenne leporolni, és a gyülekezet több zenélni tudó tagját bevonva az istentiszteleti zenélésbe, zenekarral kísérni azokat is.

Az énekeskönyv-kérdésben egyébként azt látom, hogy elég kaotikus a helyzet, hiszen a gyülekezetek nagy része nem vezette be a Zsinat által kiadott legújabb énekeskönyvet, úgy tűnik tehát, hogy egy központi szabályozás, újabb és újabb Református Énekeskönyvek nem feltétlenül segítenék a gyülekezeti éneklés megújítását.

Gimnáziumomnak, a Pápai Református Gimnáziumnak van egy első hallásra bizarr, de nagyon jó jelmondata: „Szabadon tenyészik“. Valami ilyesmire gondolok: bizalmat kéne szavazni a gyülekezeteknek és azok közösségeinek, hogy maguk alakítsák ki és formálják folyamatosan saját dalkincsüket a meglévő Református Énekeskönyvből, új énekekből és saját énekekből. Ha a gyülekezet a lelkipásztora vezetésével maga rendezheti be, és nem is akárhogy a gyülekezeti házát, maga szervezi és alakítja táborainak programját, a gyülekezeti tagok bizonyoság tehetnek és imádkozhatnak – és nem is akárhogy – az alkalmakon, akkor miért ne lennének képesek teológiaiailag megfelelő, ízléses és szép, Istent magasztaló dalokat választani vagy akár írni?

7. Milyen más énekeskönyveket részesít előnyben?

Általában nem énekeskönyvekben gondolkodom, hanem dalokban. Egy olyan énekeskönyvet sem ismerek, amelyben az összes dalt gyülekezeti éneklésre ajánlanám, de szinte mindegyikben lehet találni gyönyörű és erre alkalmas énekeket.

8. Milyen változtatásra lenne szükség az énekeskönyvön belül?

Ahogy említettem, volt már próbálkozás ilyen változtatásra, de nem járt sikerrel. A gyülekeze-

tek, úgy tűnik, jobban szeretik maguk felfedezni az ilyen kincseket. Jobbnak tartom e tekintetben az ajánlott énekgyűjtemények kiadását és az erre vonatkozó szabályok feloldását.

9. Ha lehetőség lenne egy új énekeskönyv összeállítására, milyen énekeket jelentetne meg akár függelékként a régié mellett?

Példaértékűnek találom az evangélikusok „Új ének“ sorozatát és gyűjteményét. Ehhez hasonlóan időről időre pl. kisebb füzetekben, interneten és hanganyagban akár megjelenhetnének az új, reformátusok által írt énekek, akár más magyar és – igényes fordításban – nemzetközileg terjedő keresztyén dicsőítő dalokkal együtt. Nagy igény lenne a mostani énekeskönyv énekelt dalainak gitárakkordozású kottáira is. És ezt talán nem is szükséges központilag kézben tartani, hanem inkább felkarolni, segíteni az ezirányú kezdeményezéseket.

Hálás vagyok Istennek azért, hogy olyan egyházban élhetem meg a hitemet, amelynek nem kell egy közös hagyomány ápolásához vagy egy énekeskönyv egységes használatához rögzítne identitását, hanem egyedül Isten Igéjéhez, az írott és az élő Igéhez, Jézus Krisztushoz! Szívemhez különösen közel áll és számomra iránymutató reformátor őseink néhány jelmondata: Sola Scriptura – egyedül az Írás, Semper Reformanda – folyamatos megújulás, Soli Deo Gloria – egyedül Istené a dicsőség!

Régi zeneoktatás

IN MEMORIAM KODÁLY ZOLTÁN

(1882-1967)

Zeneszerző, zenepedagógus volt. 1882. december 26-án született Kecskeméten. Édesapját, Kodály Frigyest a vasútnál teljesített szolgálatai révén 1883-ban Szobra helyezték, majd onnan Galántára, ahova a család is természetesen továbbköltözött, s ahol a kis Zoltán megkezdte elemi iskolai tanulmányait. 1892-ben édesapát a nagyszombati állomás főnökévé nevezték ki, ami a család újabb költözködését vonta maga után. Kodály középiskolai tanulmányait már Nagyszombaton végezte, az érseki főgimnázium tanulójaként.

Hangszeres tanulmányait is megkezdte. Az indíttatás adott volt: édesanyja, Jaloveczky Paulina és édesapja, Kodály Frigyes is zeneszerető emberek voltak, akik maguk is szívesen zenéltek. Édesanyja zongorán játszott és énekelt, édesapja hegedült.

Kodály Zoltán zongoratanulmányai mellett hegedülni, majd gordonkázni kezdett. Szinte önerőből tette mindezt. Az iskola zenei életének is aktív részese lett. Nemcsak a székesegyház kórusában énekelt, hanem a gimnázium zenekarában és kamarazenekarokban is játszott. Első szerzeményeit az 1890-es évek végén komponálta. 1897-ben alkotott D-moll nyitányát a következő év elején az iskola zenekara mutatta be.

Jeles érettségit tett 1900-ban. Ezt követően a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-német szakán, s ezzel párhuzamosan a Zeneakadémián folytatta tanulmányait. Magyar-német tanári oklevelét 1905-ben vette át, egy évvel később pedig bölcsészdoktori címet szerzett. „A magyar népdal strófászerkezete” című disszertációja is érzékelteti, hogy egyre elmélyültebben foglalkoztatta a népzene. Már Galántán megmutatkozott ilyen irányú érdeklődése. 1905 tavaszán Szeged környékén, nyarán Mátyusföldön, a következő évben pedig a Felvidéken gyűjtött népdalokat. A munka során találkozott Bartók Bélával, akivel a későbbiek során közös népzenei publikációik is megjelentek. Kodály Zoltán berlini és párizsi tanulmányútjait követően visszatért Felvidékre, ahol ismét népzeneét gyűjtött.

1907-ben a Zeneakadémia tanára lett. Zeneelméletet, szolfézst, majd zeneszerzést is tanított. 1910 márciusában került sor első zene-

szervezői estjére Budapesten, melyet az I. Vonós-négyes májusi, zürichi bemutatója követett. Nyári, erdélyi népdalgyűjtő útja után augusztusban házasságot kötött Sándor Emmával.

Az első világháborúig igen mozgalmas volt Kodály Zoltán élete. Bartók Bélával megalapították az Új Magyar Zeneegyesületet. Újabb népdalgyűjtő utakat tett feleségével és Bartókkal. Többek közt járt újra Felvidéken és Erdélyben, később pedig eljutott a bukovinai csángókhoz. Időközben Bartók Bélával kidolgozták az új egyetemes népdalgyűjtemény tervezetét, ám hiába adták be a művet a Kisfaludy Társasághoz, mert kiadására végül nem került sor.

Az első világháború idején még megpróbálkozott egy-egy népdalgyűjtő úttal például Kassa és Nagyszalonta környékén, de további útjai meghiúsultak. Az addig gyűjtött anyagok rendszerezésére és az oktatásra fordította ideje java részét. A Nyugat munkatársaként és a Pesti Napló zenekritikusaként több tucat publikációja jelent meg. Ezekben kiemelte a népzene fontosságát, illetve Bartók-elemzéseket is közreadott. A háborút követő időszakban a Dohnányi Ernő vezetése alatt működő Zeneakadémia aligazgatója lett.

Néhány hónap múlva egy fegyelmi határozat értelmében visszavonták kinevezését és egyidejűleg szabadságotlák. A zenétől, gyűjtőmunkától, komponálástól eltántoríthatatlan mester nem vonult vissza a történelem hatására. Befejezte Bartók Bélával közös tudományos népdalpublikációját *Erdélyi magyarság* címmel. A százötven régi székely dal felbecsülhetetlenül értékes, igen komoly gyűjtőmunka eredménye.

A hosszú szabadságra kényszerített Kodály felkereste Vass József kultuszminisztert, aki kivizsgáltatta a zeneszerző ügyét, s mintegy igazságot szolgáltatva visszahelyezte állásába, és még népdalgyűjtéseire is segítséget nyújtott.

A mester tanítványai között találhatjuk pl. Ádám Jenőt és Bárdos Lajost.

Az események újra peregni kezdtek. Szerződést kötött a bécsi Universal Edition céggel, így lényegében folyamatosan jelenhettek meg művei. Közben Szatmár megyei és dunántúli népdalgyűjtő körutakra utazott.

Kodály egyre szélesebb körű külföldi ismertségéhez hozzájárult – többek közt – Bartók 1922-es londoni, párizsi és frankfurti körútja, valamint a külföldi szaklapok, a La Revue Musicale, a Musical Curier stb. cikkei.

1923. november 19-én óriási sikert aratott a Psalmus Hungaricus bemutatója. Az évtized további éveiben gyermekkarok bemutatói, szerzői estek, a Psalmus Hungaricus svájci, hollandiai, angliai, németországi és olaszországi előadásai, a Hány János operaházi bemutatója és publikációk sora tette mozgalmassá.

1929-30 a nemzetközi ismertség tekintetében elsőprő sikert hozott. Ebben szerepe volt Arturo Toscanininek is, aki New York-ban több Kodályművet is vezényelt; de jelentős esemény volt a Psalmus Hungaricus Los Angeles-i és genfi, illetve a Marosszéki táncok New York-i, drezdai, londoni, cincinnati, chicagói előadása.

Kodály és Toscanini barátsága a zenén túlmutatott. A világhírű karmester lánya Budapesten kötött házasságot. Tanúnak Kodály Zoltánt kérte fel.

Kodály a 30-as évek elején a budapesti Tudományegyetemen zeneelméletet és zenefolklorisztikát tanított. 1931-ben Kodály és Bartók egyaránt átvehették a Corvin-koszorút addigi munkájuk állami elismeréseként. A magasabb fokozatot, a Corvin-láncot Dohnányi Ernő és Hubay Miklós kapta.

Ez az évtized éppen olyan mozgalmas volt, mint az előző. Szinte egymást érték a szakmai tanácskozások és lebilincselő előadások. A székes főváros mellett a vidéki városok (Debrecen, Nyíregyháza) is helyet adtak ezeknek a fórumoknak. Megszületett – többek közt – a Székely fonó és a Galántai táncok. Ez utóbbit Dohnányi és Bartók művei mellett 1933. október 23-án a budapesti Filharmóniai Társaság fennállásának 80. évfordulóján mutatták be.

Békés megyéhez fűződő esemény volt az Erzsébethelyi Daloskör 1936. április 7-én Békéscsabán rendezett Kodály-hangversenye és a műsorhoz kapcsolódó Kodály-előadás A magyar karének útja címmel, melyet a rádió is közvetített.

1936. szeptember 2-án a budavári Koronázó Főtemplomban bemutatták Kodály nem egészen két hónap alatt komponált monumentális művét, a Budavári Te Deumot. Két hónappal később a londoni rádió is műsorára tűzte.

A mester zseniális sokoldalúsága túlmutatott a komponáláson és népzenei gyűjtőmunkán.

Felhívta a figyelmet a zene, a hangok, a hallás és a beszélt nyelv kapcsolatára, sőt „A magyar kiejtés romlásáról” tartott tudományos előadást. Nagy szerepe volt abban, hogy 1939-ben megrendezték az első egyetemi helyes kiejtési versenyt. A tiszta kiejtés szívügyévé vált. Rendkívül fontosnak tartotta a zenei nevelést, és annak múltját is igen jól ismerte. Előadást tartott a Magyarországi Énekoktatók Országos Egyesületében Százéves a magyar tandal címmel.

A történelem közbeszólt. Hitler csapatai megszállták Ausztriát 1938-ban. Ettől kezdve Kodály nem fogadott el külföldi meghívásokat. A háború idején Magyarországon maradt és folytatta tudományos munkáit. 1943. májusában a Tudományos Akadémia levelező tagja, majd novemberben a Nyelvművelő Bizottság rendes tagja lett. Galánta díszpolgárává választotta, a kolozsvári egyetem pedig díszdoktorrá avatta.

A háború után a Magyar Művészeti Tanács elnökeként is tevékenykedett. 1946-ban a Magyar Tudományos Akadémia elnöke lett. A Szovjetunióban, Nyugat-Európában és Amerikában tett hosszú koncertkörútjain saját műveit vezényelte. 1947-ben kitüntették a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjével, 1948. március 15-én pedig megkapta első Kossuth-díját. Időközben Kecskemét is díszpolgárává választotta.

Zenei és nyelvművelő versenyeken elnökölt. 1952-ben másodszor is kitüntették Kossuth-díjjal. Kezdeményezésére a Magyar Rádió elindította Édes anyanyelvünk című műsorát. Tiltakozott az ország első ének-zenei általános iskolájának és gimnáziumának bezárása ellen 1954-ben, de takarékosági okokra hivatkozva mégis megszüntették a békéstarhosi intézményt. 1957-ben a Honvéd Művészegyüttes Énekkarának fennmaradásáért kardoskodott. Ugyanabban az évben harmadszor is átvehette a Kossuth-díjat. Yehudi Menuhin hegedűverseny megírására kérte fel a mestert.

Élete utolsó évtizedében ugyanolyan frissességgel dolgozott, mint ifjú korában. Hihetetlen energiával tevékenykedett 1967. március 6-án bekövetkezett haláláig. Műveivel, és főként zenepedagógiai munkáival hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországot „komolyzenei nagyhatalomnak” tekintse a világ.

KODÁLY ZENEPEDAGÓGIÁJA

Kodály Zoltán zenei nevelési koncepciója ma a magyar zenei köznevelés alapját jelenti, jelentős szerepe van a szakoktatásban is. Ezek az alapelvek fokozatosan alakultak ki, fogalmazódtak meg és mentek át a gyakorlatba, azután, hogy a zeneszerző figyelme 1925 táján a zenepedagógia felé fordult. Elgondolásait legjobban az írásaiból vett idézetekkel összegezhetjük:

„A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be.“ (Mire való a zenei önképzőkör, 1944)

„A zene múlthatatlan része az egész emberi műveltségnek... így hát magától értetődő volt, hogy a zenét be kell kapcsolni az iskolai tárgyak közé.“ (Beszéd a dunapataji művelődési ház avatásán, 1966)

„Az általános iskola célja: a teljes embert megalapozni. Zene nélkül nincs teljes ember... Jó mérnök, vegyész stb. lehet valaki, ha tizenöt éves koráig rá sem gondol. De zeneértő nem lehet, ha hatéves korában (s játékosan még előbb) nem kezdik rendszeresen nyitogatni-gyakorolni a fülét... A zene ügye az általános iskolában nem is a zene ügye elsősorban. Közön-ségnevelés = közösségnevelés.“

„...a zeneképzést tulajdonképpen már az óvodában kell elindítani, hogy a gyermek a zene alapelemeit korán idegezze be, mert a zenei hallásra való nevelés csak ezzel a korán meginduló alapos munkával válhat eredményessé.“ (Nyilatkozat a „Fiatalok“ című lapban, 1941)

„A gyermek ne fogalmakat, definíciókat gyűjt-sön, hanem zenekincset. Annak számbavételére, rendező áttekintésére ráér később.“ (Bicinia Hungarica, I. Utószó, 1937)

„Mit kellene tenni? Az iskolában úgy tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrelmem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak, s egész életére beleoltsa a nemesebb zene szomját... Sokszor egyetlen élmény egész életére megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelessége.“ (Gyermekkarok, 1929)

„Zeneértővé... csak aktív zenei tevékenység tehet, pusztán zenehallgatás magában nem elég.“ (333 olvasógyakorlat – Utószó az új kiadáshoz, 1961)

„Ha egy szóval akarnók jellemezni e nevelés lényegét, az a szó nem lehetne más, mint: ének... Mechanizálódó korunk olyan úton halad, melynek végén az ember géppé válik. Ettől csak az ének szelleme véd meg.“ (Zenei nevelés Magyarországon, 1966)

„Mi tehát a teendő? Mennél nagyobb tömegeket közvetlen érintkezésbe hozni igazi, értékes zenével. Mi ennek ma a legjárhatóbb útja? A karéneklés.“ (Vidéki város zeneélete, 1937)

„Az iskolákban majd akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk... kevés az olyan tanár, aki a hallást és az általános zenei műveltséget fejleszteni... jó irodalom is szükséges, amely a gyermekeknek és a hallásgyakorlásban kezdőknek hozzáférhető.“ (A komoly zene népszerűsítése. Előadás New Yorkban, 1946)

„...csakis művészi érték való a gyermeknek!“ (Gyermekkarok, 1929)

„Minden népnek van egy sereg népdala, amely oktatásra kiváltképpen alkalmas. Ezeket jól kiválogatva, a népdal lesz a legmegfelelőbb tananyag, hogy rajta a gyermekeknek az egyes zenei elemeket bemutassuk és tudatosítsuk ezeket... Mielőtt más népeket akarunk megérteni, magunkat kell megértenünk. Semmi sem alkalmasabb erre, mint a népdal. És az idegen országok népdalainak megismerése a legjobb út az idegen népek megismeréséhez. Mindezen fáradozások végcélja abban áll, hogy a tanulókkal megismertessük és megszeretessük a múlt, a jelen és a jövő klasszikusait.“ (A népdal szerepe a zenei nevelésben, 1966)

„...erre az alapra épülhet olyan zenei műveltség, mely nemzeti, de lelket tár minden nép nagy alkotásainak. Értékmérőt is kap a népdallal, aki e századok csiszolta tökéletességhez méri, amit hall: nem tévesztik meg többé hamis bálványok...“ (Előszó a „Százszorszép – 100 magyar népdal“-hoz, 1957)

„...az orális, szájhagyománykultúra ideje lejárt... Zenekultúra ma már írás-olvasás nélkül csakúgy nem lehet, mint irodalmi kultúra.“ (A zenei írás-olvasás módszertana – előszó Szőnyi Erzsébet könyvéhez, 1954)

„Mindenkinek hozzáférhető a zene megismerésének útja: a zenei írás-olvasás. Ennek birtokában mindenki részese lehet nagy zenei

élményeknek.“ (Mire való a zenei önképzőkör, 1944)

„...a szolmizálás... gyorsabban visz a folyékony kottaolvasásra. Természetesen csak a relatív szolmizálás, mert itt a hang nevének kiejtésével meghatároztuk szerepét a tonalitásban.“ (Bicinia Hungarica, I. Utószó., 1937)

„A ritmust... sokkal előbb és sokkal behatóbban kellene gyakorolni, mint azt manapság szokás, éspedig szintén két szólamban. S ha majd az óvoda is kiveszi részét a ritmusképzésből, nem lesz többé illúzió a kottaolvasás az elemiben.“ A kétszólamú éneknek „alig felbecsülhető a fejlesztő értéke minden irányban, nemcsak a polifon hallás, hanem az egyszólamú ének tisztasága szempontjából is.“ (Énekeljünk tisztán!, 1941)

„Többszólamú éneklés, s vele párhuzamosan fejlődő halló- és felfogóképesség olyanok számára is megnyitja a világirodalom remekait, akik semmiféle hangszeren nem játszanak. S a művek csak akkor tölthetik be létük célját, ha milliók lelkében keltenek visszhangot.“ (Tizenöt kétszólamú énekgyakorlat, 1941)

„...rögtönözne minden épkézláb gyermek, ha hagynák... de nem lehet magára hagyni zenei világképe kialakításában.“ (Gyermekkarok, 1929 – Zene az óvodában, 1941)

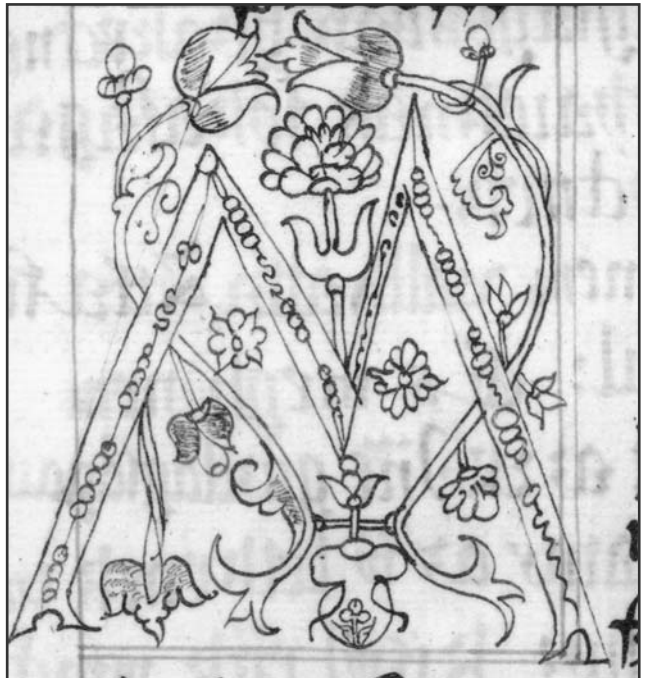
„A néptáncoknak helyet kell juttatni az iskolai testnevelésben... A zene és testmozgás ősi kapcsolatai a civilizációban erősen meglazultak. Ha most magasabb síkon

megpróbáljuk helyreállítani, ahol lehet: nem visszafelé megyünk az ősállapot felé, hanem előre a civilizációból a kultúra felé.“ (Magyar testnevelés, 1943)

„Akit előbb énekre tanítunk, csak azután hangszerre: hamarabb megfogja a melosztát minden zenének... Az énekkel olvasókészséget szerez a növendék, ezzel könnyebben hozzáfér a nagy szellemek alkotásaihoz, rövidebb idő alatt több művet ismerhet meg, mintha csak fáradtságosan silabizál.“ (Beszéd a Zeneművészeti Főiskola 1946-47. évi tanévnyitó ünnepségén, 1946)

„...folytonos gyakorlást kívánó tárgynál évi 20-25 találkozás a tanulókkal értéktelen. Naponta 10 perc többet érne, mint heti egy óra: napi 15 perc pedig a heti 2 óránál is többet.“ (Igaz, hogy nem engedik énekelni a gyerekeket, 1956)

„... a jó zenész kellékeit négy pontban foglalhatjuk össze: 1. kiművelt hallás, 2. kiművelt értelem, 3. kiművelt szív, 4. kiművelt kéz. Mind a négynek párhuzamosan kell fejlődnie, állandó egyensúlyban. Mihelyt egyik elmarad vagy előreszalad, baj van. ...Az első két pontra a szolfézs és a vele kapcsolt, összefonódott összhangzattan és formatanít. Szükséges kiegészítés: mennél sokoldalúbb gyakorlati zenei tevékenység: kamarazene, karéneklés nélkül senkiből sem lesz jó zenész.“

Iniciálé a református, kézírásos Kálmáncsai Graduálból (1623-1628)

HAJDÚ ÉVA

VÉGÜL A MÁRTÍROK GYŐZTEK...

Csűrös András a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának V. éves teológus-lelkész szakos hallgatója nemrég első helyezést ért el az Országos Tudományos Diákköri Konferencián (továbbiakban: OTDK). Ebből az alkalomból készítettem vele interjút magáról a versenyről és arról, hogy hogyan is kezdte el érdekelni dolgozatának témája, Pap Béla élete.

Miért pont Pap Béla életének kutatása mellett döntöttél?

Egy ideje már az egyháztörténetben specifikusan az 1945 – 1957 közötti korszakkal foglalkozom. Így Pap Béla nevével több iratban is találkoztam. Megérintett személyisége, az evangéliumi elkötelezettsége. Utánajárva a szakirodalomban rá kellett jönnöm, hogy életével eddig csak részletekben foglalkoztak, átható munka nem készült. Pap Bélával előttem részletesen Kovács Bálint, Balogh Margit és Bárczay Gyula foglalkozott. Érdekességgént megemlítem, hogy az elkészült munkám egyik bírálója éppen Balogh Margit volt, akinek tanulmányát is földolgoztam, sőt néhol bíráltam is.

A versenyen a kutatás adta élmény vagy a győzelem motivált?

Nem versenynek fogtam föl, és nem is számoltam azzal, hogy nyerni fogok. Mindenképpen a kutatás ösztönzött, az, hogy egy olyan ember életét ismerhettem meg behatóan, aki a vészterhes időkben is egyengette Egyházának ösvényeit. Hiszem, hogy az első helyezés a dolgozat témájának és aktualitásának is szólt. Az igazi siker számomra az volt, amikor odaadhattam az elkészült tanulmányt Pap Béla fiának, ekkor azt éreztem, hogy már megérte.

Első helyezett pályamunkádból egy rövid ismertetést adnál Pap Béla életéről?

Pap Béla 1907-ben született a kalotaszegi Gyalun, 1919-ben családjával átjöttek Erdélyből. A Budapesti Lónyay Utcai Református Gimnáziumban érettségizett, utána a Budapesti

Teológiai Akadémián végzett lelképásztor szakon. Az SDG aktív tagja, lelkésze és fél évig főtitkára is volt. Az Országos Református Szeretetszövetség munkájában aktívan részt vett mint utazótitkár és lelképásztor. 1938-1942 között Vácon, majd utána Karcagon hirdette Isten Igéjét. 1945 előtt a Magyar Út című népi radikális folyóirat vezető egyénisége volt, s ekkoriban Ravasz László és Szabó Dezső hatottak rá. A megszállás viszontagságait gyülekezete élén küzdötte végig. 1947-ben lett zsinati tag. Egyre népszerűbbé vált, mert kiállt az úgynevezett „kulákságot” ért atrocitások, az államosítás, a szövetkezesítés ellen és az evangéliumi értékek mellett. 1951-re már túl vagyunk a szerzetesrendek bezárásán, koncepciós perek tucatjai zajlottak hazánkban, és 1951 volt a „padláslesöprések esztendeje”. A református egyházban a vezetőség ekkor azt hitte, hogy az őrségváltás száz százalékosan megtörtént. Így jutunk el az 1951. október 24-i zsinati üléshez, ahol Pap Béla beterjesztette javaslatát, melynek lényege az volt, hogy ne nyíltan, hanem titkosan válasszák meg a Zsinati Tanács tagjait. E javaslat óriási kavargást okozott, ez nyomom követhető az akkori jegyzőkönyvekből. Végül Pap Béla javaslata, azaz a titkos választás valósult meg. A Zsinati Tanácsba így került be Szabó Imre budapesti esperes és Pap Béla. Ezáltal két olyan embert szorítottak ki, nevezetesen Békefi Benőt és Farkas Józsefet, akik a kollaboráló egyházi vezetés érdekeit szolgálták ki. Ezután Péter János tiszántúli püspök magához hívatta és utasította Pap Bélát, hogy mondjon le minden tisztességéről. Pap Béla nem volt hajlandó lemondani semmiről. A találkozó után este vonaton utazva Péter János azt mondta Pap Bélának, hogy sajnos olyan időket élünk, hogy lelkészek börtönbe

kerülhetnek. Erre Pap Béla válasza csak annyi volt, hogy olyasmi is előfordult a történelemben, hogy püspök vált börtönlakóvá. 1951. november 27-én végül Péter János szava valósult meg, hiszen a karcagi lelkészt az ÁVH-sok először házi őrizetbe vitték, majd 28-án az Andrassy út 60-ba szállították. Itt többször, éjt nappallá téve hallgatták ki és Pap mindvégig nagyon bátran nyilatkozott. Egy nevet sem adott ki, sőt inkább ebben a helyzetben is védte a nyáját. Pap Bélát bizonyítottan 1949-től megfigyelték, 1950-ben egy karcagi kommunista kéri a lelképásztort eltávolítását, ahogy fogalmaz: „az ügynek mielőbbi elintézését“. 1952. februárjában négy és fél év fegyházbüntetésre, illetve teljes vagyoni elkobzásra ítélték. 1955-ben amnesztiában részesítik, és kiszabadulhatott volna a Váci fegyházból, de ennek érdekében az egyházi vezetők semmit sem tettek, sőt, „elfeledkeztek róla“, így csak 1956 nyarán engedték ki. A forradalom alatt részt vett az Országos Intéző Bizottság munkájában, valamint Békési Andor ócsai és Joó Sándor pasaréti lelkészekkel együtt megfogalmazta a híres rádiószózatot. Mivel lelképásztorként nem munkálkodhatott, ezért kétkezi munkásként dolgozott, hogy eltarthassa családját. 1957 nyarán bátyjával Badacsonyba látogatott, ahonnan elindult kirándulni a Bakonyba, ekkor tűnt el. Innentől kezdve semmit sem lehet tudni róla. Eltűnése után folyamatosan zaklatták a feleségét, és többek között azt próbálták kideríteni, hogy külföldre szökött-e. Az ítélet második felét, azaz a teljes vagyonelkobzást ekkor próbálták végrehajtani a gyászoló családon, azonban ezt nem sikerült elérniük.

A kutatás ideje alatt, milyen megdöbbentő eseményekkel találkozott?

A jegyzőkönyvek sok érdekességgel szolgáltak. Például, elvitele előtt négy nappal, 1951. november 23-án leállították a családi pótlék utalását, és a Konventen felajánlották egy másik lelképásztornak a karcagi lelkészi állást, ez természetesen tudta nélkül zajlott le. Számomra az egyik legérdekesebb epizód az volt, mikor azt vizsgáltam, miképpen tüntetik el Pap Béla nevét a hivatalos dokumentumokból. A zsinati igazolóbizottság egyik ülésének jegyzőkönyvéből három, egymástól eltérő példány is készült. Az első valószínűleg az ülés alatt készült, a másodikat a Konventben cenzúrázták, illetve kor-

rigálták, a harmadik pedig a teljesen „tisztázott“, hivatalos jegyzőkönyv volt.

Az elsőben föltűnik a karcagi lelkész neve, a következőképpen: „A megjelenésben akadályozott Pap Béla zsinati lelkészi rendes képviselő helyére...“ A másodikban kihúzták Pap nevét, és fölé írták, hogy „egy tiszántúli képviselő“; a harmadik „cenzúrázott“ dokumentumban, már csak annyi szerepel, hogy „egy tiszántúli képviselő“, kit küldenek. A mártírsorsú lelkésznek még a nevét is megpróbálták eltüntetni!

Műved forrásanyaga nagyon gazdag. Összesen hányat tanulmányoztál át és ehhez milyen engedélyre volt szükséged?

Több mint száz iratanyagot vizsgálhattam át, ebben az volt az igazán izgalmas, hogy mivel előttem teljes mértékben még senki sem kutatta ezt a témát, így nagyon sok forrást, dokumentumot én vizsgálhattam át először kutatói szemmel. A levéltári kutatásokhoz, lepecsételt, írásos tanszéki, valahol e mellé még levéltár-igazgatói engedély is kellett. Természetesen, az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárának eljárása ennél jóval bonyolultabb volt. Azt, hogy ennyi iratot, jegyzőkönyvektől jelentéseken át levelekig átkutathassak, igen nagy körültekintéssel kellett dolgozzak, emellett a véletlenek tömege is közrejátszott egy-egy dokumentum felfedezésénél. Mégis, a legfontosabb egy kutatásnál a tudomány iránti alázat, melyet az ilyen helyzetekben ért meg és él át igazán az ember.

Hogyan is néz ki az OTDK verseny, és ott milyen élményekkel gazdagodtál?

Az OTDK-t két évente rendezik meg, amit megelőz egy kari írásbeli és szóbeli bírálat, ha ott megfelelő a dolgozat, akkor a munkát országos megmérettetésre ajánlják. Az KRE-HTK Kari Bírálóbizottság tagjai: Dr. Horváth Erzsébet, Dr. Ladányi Sándor és Dr. Balla Péter voltak. Ha a dolgozatot elküldtük az OTDK Titkárságának, és megfelelt a formai-szakmai követelményeknek, akkor két kutató írásban bírálja. Ha a bírálat ötven százalék felett van, akkor indulhat valójában az ember. Ezt követi az előadás, a szóbeli megmérettetés, ahol az írásbeli bírálatokra, a zsűri és a hallgatóság által feltett kérdésekre is kell válaszolni. Igazi élmény volt a

szóbeli része, hiszen egyrésztől nagyon komoly, másrésztől mégis jó légkörben zajlott. Megfigyelhettem, hogy milyen nagy a kontraszt a világi és egyházi munkák között, ez indokolhatta azt, hogy a zsúri úgy döntött: két első helyezést osztanak ki, hiszen két „kiemelkedő dolgozat született” – ahogy fogalmaztak. Egy másik örömteli mozzanata az volt a konferenciának, hogy a harmadik napon, a díjkiosztás előtt kb. fél órával odalépett hozzám az egyik zsűritag, s azt kérdezte: „Maga a Bélás?” Mondtam: igen. „Akkor maga nyert.” – válaszolta. Így közölték velem, hogy tanulmányom első helyezést ért el.

Ha jól sejtem, az első helyezéssel nem áll meg a munka.

Valóban szeretném folytatni a kutatást, hiszen nagyon izgalmas a kor és maga a tudományterület is. Mostani munkámmal remélem, méltóan emlékeztem az ötvenes évek egyik református mártírjára, de amellet tudom, nem ő volt az egyetlen, tehát akadna bemutatásra alkalmas esemény, dokumentum, személy bőven, olyan, aki méltán példaképünké válhat, ahogy Pap Béla. Hogy az elkészült tudományos dolgozatom sorsa miképpen alakul, az már egy másik kérdés...

AZ EGYHÁZI ZENÉRŐL ÉS A GYÜLEKEZETI ÉNEKRŐL

(ahogy én látom és érzem)

Hogy mit is jelent számomra az egyházi zene és ének az életemben? Bizonyára sokan felteszik magukban ezt a kérdést, legyenek azok lelkipásztorok, teológusok, gyülekezeti tagok. A zene és az ének fontossága és helye az életemben kulcsfontosságú szerepet játszott. Hiszen bennem az ének és a zene fogalma már gyermekkoromban kialakult, s nyomot hagyott a további években. Mindnyájan tudjuk, hogy az egyházi zene és a gyülekezeti ének szerves részét képezi református istentiszteletünknek s keresztyén mivoltunknak. Minden Krisztusban hívő testvérünknek mást és mást jelent az a zene, amelyet egyházi zenének s gyülekezeti éneklésnek hívunk, de egy dologban, egy érzésben egyet kell jelentsen mindenkinek: Istennek dicsőítését az Úr öröme, embertársaink lelki épülésére s gyülekezeteink gyarapodására.

De hadd térjek vissza egy-két mondat erejéig gyermekkoromba, amikor is a szülő tanította imádság mellett helyet kapott az ének. Édesanyám már csecsemő koromtól dúdolgatott nekem, s az évek elmúltával éneket tanított, de azt gondolom, hogy ez minden embertással így történt. Szerettem énekelni népdalokat, huszárindulókat, szerelmes dalokat, ez együtt járt az énekórával, de jobban szerettem valahogy a templomban énekelni, s a templomi éneket hallgatni. Nem csak azért, mert jobb volt a hangzás, az akusztika a templom belsejében, hanem

azért, mert valahogy gyermekfejjel úgy gondoltam, hogy ennek az éneknek a dallamát Isten hallja, ezért szépen az ő fenséges, dicső voltához mértén kell elsajátítani. De még fontosabb tényező szívből-lélekből előadni, hiszen az embereken kívül ott van az a hatalmas Valaki, akinek és akiért szól a dicsőítő, hálaadó, magasztaló ének. A templomok óriási mérete mellett (elcsodálkozva) volt számomra egy még csodásabb, megnyugtatóbb dolog, melyet szintén a templomban élhettem át közösségben: a gyülekezeti éneklést, de az ének mellett a zene is magával ragadott, hiszen 8 évig a Rózsavölgyi Márk Zeneművészeti Iskola diákja voltam trombita szakon Balassagyarmaton, s mindezek mellett becsült, szeretett tanárom, Gyimesi László segítségével még jobban elmerülhettem a zene világában.

Istennek adok hálát mindazért a sok szép zenei élményért, amellyel szebbé varázsolta gyerekkorom világát, s életem további részét. De az azóta eltelt évek után, így, teológusként, már felnőtt gondolkodással többet jelent számomra az Istent dicsőítő ének és zene, hiszen ezek nélkül nehéz lenne elképzelni az életünket kitevő istentiszteletet, gyülekezeti közösségeink gyarapodását s keresztyén magyar népünk összetartozását.

Máthé Zoltán

KISS GEORGINA ORSOLYA

A GAZDAGRÉTI GYÜLEKEZET ZENEI ÉLETE

Egyházzeneészek, erre hivatott szakemberek hosszas vitákat folytatnak arról, hogy milyennek is kellene lenni egy református gyülekezetben a zenei életnek. A gyülekezetek átlagos zenei színvonala azt gondolom, nem ismeretlen előttünk. A református énekeskönyv 512 énekéből használt 15-20 zsoltár és vagy kétszerennyi dicséret, régi dicső műltra visszatekintő de ma már gyakorlatilag alig használható sípos orgonák vagy azt helyettesítendő „elektromos csodák”, ilyen-olyan képzettségű, képességű, lelkesedésű kántorokkal az orgonapadon. Temetési hangulatot idéző módon, gyászos képpel, felevagy negyedtempóban énekelt énekek. Mindenki, aki kicsit is szívén viseli az egyházzene ügyét, érzi, valami nagyon nincsen jól így, fontos lenne a változás, a megújulás sok egyéb mellett ebben is egyházunk életében. Sokféle út létezik erre a megújulásra. Jómagam kilenc nyáron keresztül koptattam a teológia jól ismert, krétaporrall lepelt harmóniumjainak padjait kántorképzősként. Hallgattam vérremenő vitákat a „diézis-kérdésről”, a graduálok és a népénekek kapcsolatáról és hasznosságáról a gyülekezeti használatban, s persze a becsmérő, „szóra sem érdemes“-stílusban való beszédet azokról a bizonyos gitáros énekekről, melyek a nyugati keresztyén kultúrából szivárognak be, hogy rombolják a gyülekezeti fiataljaink (megjegyzem, egyébként valószínűleg általában ropant kifinomult...) zenei ízlését. Én magam a genfi zsoltárokon és régi magyar dicséreteken nőttem fel, így számomra teljesen természetes az, hogy ezekben az énekekben szépséget, értéket, igazi lelki mélységet találok. Arra azonban már ritkán gondoltam, hogy az én számban és szívemben édes énekek másoknak talán riasztóan távoliak, félelmetesek, és nem Isten közelségét fejezik ki, hanem azt, hogy ehhez az Istenhez valamiféleképp kulturális szinten is fel kell nőnie annak, aki őt követni szeretné.

Hatodéves teológusként szolgállok idén a gazdagréti gyülekezetben. Ennek az átlagosnak semmiképp nem nevezhető gyülekezetnek a zenei élete sem mindennapi a református gyülekezetek sorában. Én a zenei értékesség és bib-

likusság szempontjából nézve is az ónak és újnak olyan ötvözetét találtam itt, amely számomra kifejezetten felszabadító élményt jelentett, és az igazi életben megvalósult választ sok, a gyülekezeti énekléssel kapcsolatban számomra eddig nagyon is kérdéses ponton.

A templomba lépve kár lenne orgonát keresni. Bár – a valós képhez ez is hozzátartozik – szószéket vagy mőzesszéket sem találunk. Helyette mikorfonok, kottaállványok, kábelek, van azért egy elektromos zongora is. Önmagában nem mások, csak a modern technika eszközei ezek, melyek nélkül már nem nagyon tudnánk hétköznapjainkat elképzelni, valahogy mégis szentségtörésként hat sokak számára, ha a templomba kerülnek. Mintha a templom arra lenne hivatott, hogy évszázadokkal vagy évtizedekkel ezelőtti állapotokba repítsen vissza, ha belépünk...

A zenei szolgálatot nem egy orgonista vagy egy kántor végzi Gazdagréten. Mint ahogyan a gyülekezet felépítésének ez amúgy is alapvonása, a zenei szolgálat sem csupán egyetlen ember privilégiuma vagy felelőssége. Közösségekben szolgálunk, ki-ki hozza tehetségét, képzettségét, hangszerét, énekhangját, s felajánlhatja Isten és a gyülekezet szolgálatában. Így aztán minden vasárnap összegyűlik reggel kilenckor, istentisztelet előtt egy órával egy kis zenészenekes csapat, gitárral, basszusgitárral, nagybőgővel, hegedűvel, fuvolával, furulyával, kézidobokkal, mikor ki ér rá az előzetes megbeszélés szerint. A hangszerek mikrofonos erősítést kapnak, a zenészek, énekesek megkapják a kottát. A próba közös imádsággal kezdődik, hisz az a dolgoknak csupán az egyik fele, hogy mi hozzuk a tehetségünket, mindez Isten Lelkének jelenléte nélkül csak „pengő érc és zengő cimbalom”. Egy-két énekes mikrofonból vezeti az éneklést, a zenészek különféle felállásban játsszák a kíséretet. Ritmikusan, autentikus, az ének korához, stílusához illő hangszereléssel. Van köztünk Zeneakadémiát végzett hivatásos zenész, orvos, informatikus, közgazdász, kozmetikus, kisgyermeket nevelő édesanya, egyetemista diák, hogy csak néhányat soroljak. Nagy persze a lelkesedés is, de a minőség rovására azért nem

megy. Szolgáltató közösség vagyunk, ahol mindenki személyes felelősségének tartja azt is, hogy a lehető legjobb ajánlja fel tehetségéből a szolgálatban. A vasárnap reggeli próbák után a csapat havonta egy este találkozik, hogy megbeszéljük a következő heteket és reflektáljunk az előzőekre, illetve így is gyakoroljuk a testvéri közösséget. Mivel a 21. században élünk, van egy levelezési listánk is, ahol előre minden zenész, énekes jelezheti, melyik vasárnap tud részt vállalni a zenei szolgálatban. A csapat egyik tagja vállalta a szervezéssel járó feladatokat, ő az, aki közben tartja, hogy minden vasárnapra legyen elegendő szolgáltató. Ezen kívül a csapatból a dicsőítésvezetők azok, akik a zenélést belülről vezetik. Zenei értelemben olyanok, mint egy zenekarban az elsőhegedűs, akire a többiek egy-egy belépéskor figyelnek. Kell, hogy legyenek zenészek a közösségből, akik egy-egy alkalommal vállalják ezt a nagyobb felelősséget is.

Mit éneklünk? Sokat és sokfélét. Minden istentisztelet zsoltárral kezdődik, ez a fennálló ének, majd a Református Énekeskönyv egy éneke a főének, nem csak egy-két versszakal, felébe-harmadába, hanem általában az összes versszakkal (természetesen nem a 119. zsoltárra gondolok). Ez meg is valósítható, hisz az éneklés ritmikus, így egy versszak eléneklése nem fél óráig tart. A záróének is a Református Énekeskönyvből való, általában az is minden versszakával. Az énekeskönyvi énekek közül elég nagy az ismert és használt énekek száma, a leggyakoribbak mégis a zsoltárok és a régi magyar dicsőretek.

Az igehirdetés előtti és a ráfelelő ének nem a Református Énekeskönyvből való. Olyan dicsőítő énekek ezek, amelyek szövegükben, tartalmukban jól illeszkednek az igehirdetés üzenetéhez. Sok ilyen dicsőítő éneket ismer a gyülekezet, vannak köztük angol vagy amerikai fordítások, ám ezek között is nagyon sok a magyar szerzőktől származó, hangszerelésében, dallamvilágában is a magyar zenei örökséget idéző, szövegében pedig nem egyszer szó szerinti bibliai tartalmat hordozó énekek. Épp azzal nem lehet egyáltalán vádolni ezeket az énekeket, amilyen vádakkal a leggyakrabban illetik, hogy igénytelenek zeneileg és nem biblikus a szövegük. Sőt, a zenei megvalósításukról néha inkább az mondható el, hogy nem kis koncentrációt, összmunkát kíván, hogy szépen megszólaljanak. Nem egy öt akkord lejátszására képes friss gitárosnak írótak.

Minden hónap harmadik vasárnapja dicsőítő

vasárnap. Az istentisztelet végén, záróének és áldás előtt együtt marad a gyülekezet, 15-20 perc, Isten előtt megállva, Őt énekekkel dicsőítve. Ezek a vasárnapok a zenészcsapattól is nagyobb felkészülést kívánnak, de mind a szolgáltatók, mind a gyülekezet tagjai számára Istennel és egymással való közösségünk megélésének különleges alkalmi. Számomra különösen is.

Az énekek követhetőségét úgy oldja meg a gyülekezet, hogy projektorral a szöveget a falra vetítjük. Így annak sem kell rosszul érezze magát, akinek nincs fekete énekeskönyve, és nem kell az egyes énekeskönyvön kívüli énekekhez sem fénymásolt lapokat osztogatni. Lényegesen megkönnyíti ez mindenki számára azt, hogy maga is bekapcsolódhasson az éneklésbe. Ezen kívül még egy ember szolgálatát is jelenti ez a csapatban, háttér munkát, mely nem igényel zenei képzettséget, mégis elengedhetetlenül fontos.

A zene, az éneklés a gyülekezet egyéb alkalmain is nagy szerepet játszik, az ifinek külön kis dicsőítő csapata van kialakulóban, az egyes gyülekezeti alkalmakon, az Alpha kurzusokon, a gyülekezeti délutánokon, hétvégéken, a nyári gyülekezeti heteken Istennel való közösségünk megtapasztalásának fontos része ez.

Én, aki a komolyzene elkötelezett híve, az orgonamuzsika nagy rajongója vagyok, lelkeszként azt kell mondjam, hogy egyáltalán nem hiányolom az orgonát a gazdagréti gyülekezet templomából vagy lelki életéből. A zenei élet nem kevésbé igényes így, sőt, sokkal színesebb, s a hangszínek, amelyeket egy orgona egymagában igyekszik megvalósítani, csupán egy ember keze-lába, tehetsége által, itt különféle hangszereken, különböző emberek keze és szíve odaszánásából szólalnak meg. A gyülekezetnek azon tagjai, akik semmilyen református gyökérrel nem rendelkeznek, nem érzik magukat idegennek olyan sokszázéves énekek kizárólagossága miatt, melyek számunkra ugyan sokat jelentenek, de számukra talán riasztóan hatnak.

Isten Igéje élő és ható ma is, és új éneket ad ma is a szánkba. Nem a régi énekektől való megszabadulást kéri, hanem a Tőle kapott, Lelke által megszólaló új énekek alázattal történő elfogadását. Észrevenni, ha Isten új utakat nyit, akár a zenében, az éneklésben is. Hogy ne váljon öncélúvá istentiszteletünk egyetlen eleme sem, hanem kifejezze a gyülekezeteknek azt a missziói lelkületét, mellyel a világot „úgy szerető” Isten az elveszett ember felé fordul.

PÁRBESZÉLGETÉS

A hétfő esti beszélgetés Faragó Csabáné Emőkével nagyon tanulságos volt a számunkra. Már korábban is foglalkoztatott engem az a kérdés, hogy jól választottam-e társat. (Zoli meg.: Ez kérdés???) Az volt az érzésem, hogy egy lelkész teljesen más világban él, mint én. Történetesen én közgazdász vagyok, mint Emőke. Úgy gondoltam, az egy dolog, hogy most szeretem Zolit, de ha összeházasodnánk (Zoli meg.: ad abszurdum), és neki vidékre kellene mennie, – amit én talán nem jól viselnék, meg egyébként is teljesen más közegben mozogna nap mint nap, mint én – rájönnék egy idő után, hogy ez egy lehetetlen helyzet, és megkeserednék. Most, hogy hallottam egy élő példát arra, hogy ez működő dolog lehet, és hogy valóban mennyi mindenben tud segítségére lenni egy nem teológus feleség a lelkész férjének, már realisabbnak látom ezt a kérdést. Eddig az volt bennem, hogy különleges helyzet előtt állok, ha lelkészhez megyek feleségül, de most már úgy látom, hogy ez nem olyan irreális dolog, bár, ahogy Emőke is elmondta, másképp tekintenek rá a gyülekezetben, mióta ő a tiszteletes asszony. Úgy gondolom, ez a szerep is szolgálat Isten felé. Még kérdéses volt számomra, hogy a hivatás mennyire lehet fontos az életemben, de a beszélgetésen erre is választ kaptam: négy évet dolgo-

zott eredeti szakmájában, és ez így természetes is, persze mikor jöttek a gyerkőcök, már más lett a helyzet. A gyakorlat tehát számomra azt támasztja alá, hogy nem az a lényeg, mi a férjem, hanem hogy a vele való közös életben Isten áldása legyen. Bízom abban, hogy Isten ad majd ahhoz kitartást, hogy a sajátos helyzetemben (úgy mint lelkészfeleség) is megálljam a helyem.

„Láttam a nap alatt ilyen hiábavalóságot is: Van egyedülálló ember, akinek nincs senkije, sem fia, sem testvére, még sincs vége fáradásának; nem elégszik meg a gazdagsággal, és nem mondaná: Ugyan kiért fáradozom, és kiért vonom meg magamtól a jót? Ez is hiábavalóság és elhibázott dolog. Jobban boldogul kettő, mint egy: fáradozásuknak szép eredménye van. Mert ha elesnek, az egyik ember fölemeli a társát. De jaj az egyedülállónak, mert ha elesik, nem emeli föl senki. Éppígy, ha ketten fekszenek egymás mellett, megmelegszenek; de aki egyedül van, hogyan melegedhetne meg? Ha az egyiket megtámadják, ketten állnak ellent. A hármason fonál nem szakad el egyhamar.“ Prédikátor 4, 7-12.

Csóke Ildikó és Tar Zoltán

Csillagpont

KEDVES BARÁTAINK!

Igyekezünk visszafogni magunkat legfrissebb hírlevelünk összeállításakor. Ha szánsz néhány percet az olvasásra, akkor szerintünk érdekes információkhoz juthatsz. Ha egy egész órát szánsz rá, akkor az is megeshet, hogy mi is érdekes információhoz jutunk neked köszönhetően és új csapatot nyerünk személyedben.

I. REGISZTRÁCIÓ ÉS TEHERHORDÁS

Megeshet, hogy valakinek elkerülte a figyelmét, de beindult a regisztráció. Az on-line jelentkezés arra is lehetőséget biztosít, hogy a rászorulókat támogatást igényeljenek, a tehetősebbek viszont felajánlást tegyenek társaik javára. Semmiképpen sem szeretnénk kóros nyugtalanságot terjeszteni közöttetek, de jó, ha tudjátok: a részvételt csak az első 2500 jelentkező számára tudjuk biztosítani.

Bővebb információval a honlap szolgál, a következő menüpontok alatt:

Regisztráció: <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=185&id=185>

Hasznos tudnivalók: <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=160&id=160>

GYIK: <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=195&id=189>

Egymás terhét hordozzátok: <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=194&id=194>

II. ESTI SÁV

Korábbi ígéretünkhöz híven megosztjuk veletek a Csillagpont programját. Mivel nem akarunk túlterhelni titeket, először az esti koncertek gazdag tárházába nyújtunk betekintést. Ha érdekel, kik lépnek fel, szívesen olvasnál róluk, akkor – nem meglepő módon – a honlapot ajánljuk a figyelmedbe. Ide amúgy is érdemes időről időre visszalátogatni!

Bővebb információ: <http://csillag.reformatus.hu/program.php?n=172&id=206>

III. Re flap Csillagpont melléklettel

A Reformátusok Lapjának április 29-i számában, az ifjúsági oldalon megjelent egy Csillagpontos melléklet érdekes interjúkkal, ajánlókkal, alapvető hírekkel. Ha nem került kezedbe Re flap, amit helytelenítünk, a korábbi anyagokkal együtt az ifjúsági oldal honlapján olvashatod többek között a Caramellel készült beszélgetést, illetve le is töltheted a szóban forgó oldalt.

Lépj erre a linkre: http://reflapifujasigoldal.reformatus.hu/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=0&Itemid=33

IV. HATÁRIDŐ-ÖSSZESÍTŐ

A mai fiatalság hadilábon áll a határidőkkel – mutatta ki egy oszlopi székhelyű mikrohumán-kutató intézet. A hír annyira szíven ragadott minket, hogy egyrészt részletesen közöljük a honlapon másrészt igyekszünk orvosolni a problémát. Ezért a szóban forgó korosztály számára ezúton is összesítjük a fontosabb dátumokat: <http://csillag.reformatus.hu/news.php?n=&id=&cid=1>

Részvétel:

Támogatási kérelem: május 30. <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=160&id=193&sid=193>

Regisztráció és befizetés: július 2. <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=185&id=185>

Pályázatok:

Fotópályázat: május 15. <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=158&id=171&sid=171>

Irodalmi pályázat: június 1. <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=158&id=170&sid=170>

Szolgálat: <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=197&id=197>

Ha kiscsoportot szeretnél vezetni: május 30.

Ha gyermekekkel szeretnél foglalatoskodni: május 27.

Ha rendezőként szeretnél szolgálni: május 30.

V. LETÖLTHETŐ ANYAGOK

Korábbi ígéretünkhöz híven házilag készített plakátokat tettünk letölthetővé, amelyek egy-egy felhívást, fontosabb hírt tartalmaznak. Ezzel kívánjuk megkönnyíteni lelkes gyülekezeteink számára azt, hogy hírt adjanak a Csillagpontról. Látogass el a Gyülekezetek figyelmébe elnevezésű oldalra, és segíts lelkipásztornak. Ha nem vagy lelkipásztor, akkor is nyugodtan kattints a „lelkipásztoroknak“ linkre az egyetemes papság örve alatt!

Innen letölthető: <http://csillag.reformatus.hu/index.php?n=150&id=195&sid=154>

VI. MOZDULJ MEG!

Nem kell feltétlenül tétlenül várnod a találkozó kezdetét. A szolgálati lehetőségek és pályázati felhívások mellett bekapcsolódhatsz a gyors ütemben gyarapodó szervezőcsapat munkájába, ha hírszerteled a Csillagpontot, odafigyelsz, hogy gyülekezetekben megjelenjenek a különböző felhívások, megosztod velünk korábbi emlékeidet a Nosztalgia oldalon, szponzorokat kutatsz fel, tapasztalataid alapján ötletekkel ostromolsz minket. Biztathatod barátaidat és ismerőseidet, hogy iratkozzanak fel a hírlevélre. Akinek ez kevés, az létesíthet olajfinomítót is, hogy a fellépők benzinigényét ki tudjuk elégíteni.

SZERETETTEL A LELKES SZERVEZŐK!

Pünkösdi könyörgés

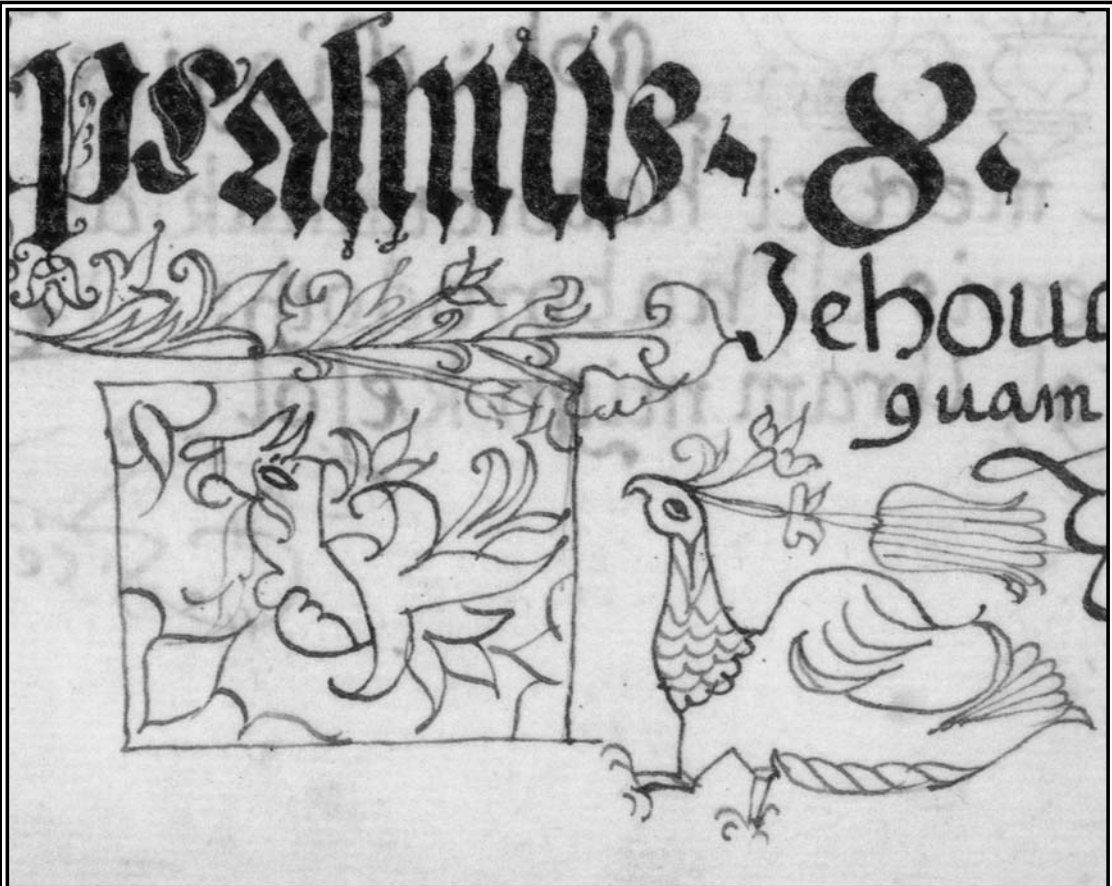
Dicsőség Néked, Szentháromság egy örök Isten, dicsőítelek Téged, Atya, Fiú, Szentlélek Úristen, aki teremtettél engem, aki felettem tartod gondviselésed szárnyát, aki megváltottál, bűneimből kimentettél, aki magadnak kiválasztottál, megszenteltél, és aki mind e csodálatos munkádat én előttem világossá tetted. Dicsőség, Tenéked, Szentlélek Úristen, aki a vizek felett lebegtél a teremtés hajnalán, aki próféták szemében látomás, ajkán ítélet és reménység voltál, aki által az én megváltó Uram földi útjára elindult, aki engemet ő hozzá vezetted, aki az apostolok szívében láng és bűnbánatra készítő hatalom voltál, aki az anyaszentegyházat hívó lelkekből formálod, összetartod, gondozod. Dicsőség Tenéked, Szentlélek Úristen.

Áldalak Téged minden jótéteményedért és ajándékodért. Megismerem, hogy Te voltál szívem mélyén a névtelen vágy, az égető nyugtalanság, amely nem hagyott pihenni addig, amíg meg nem találtam megváltó Uramat. Áldalak Téged, mert Te voltál a magam megismerése. Te voltál a belső világosság, amely életem nyomorúságát, homályban bujkáló bűncimet megmutatta, leleplezte. Te voltál a látás, amelyben egyszerre élem tárult életem minden nyomorúsága, sebe és rongya, halálos betegsége. Te voltál a bűnbánat fájdalmas édes vallomása, Te adtad az erőt, hogy mindezt elmondhattam. Szégyenkezve és remegve mentem, amerre Te hívtál: a Golgota felé, hogy letegyem bűneim minden iszonyú terhét Krisztus elé.

Dicsőítelek Téged, Szentlélek Isten, hogy megmutattad énnekem a názáreti Mesterben a megváltó Istent. Általad ismerhettem meg, általad ért el szívemig minden feddözése, ítéletmondása és megbocsátása. Áldalak Téged azért, hogy imádság támadt a lelkemben, hogy összekötöttél az Atya szeretetével és hogy énbennem megújítod napról-napra a Te erőidet. Dicsőség Néked azért a gyülekezetért, amelyet formáltál, az anyaszentegyházért, amelyet élő kövekből Te építettél.

E pünkösdi ünnepében alázatosan és bizakodva könyörgök: Maradj velem, növeld bennem a szentségnek, az odaadásnak, a hitnek erőit. Tedd az imádságot csodák forrásává, áradjanak erők belőlem. Adj a szavaimnak hatalmat, bizonyágtételemnek meggyőző erőt. Látható egyházadban sokasítsd az elhívottak seregét. Szállj le az igehirdetők lelkére. Adj hatalmat a Te Igédnek lelkek fölött. „Szaporítsad seregedet” – Növeld e földön Krisztus országát. Jövel, Szentlélek Isten, szállj alá mindnyájunkra. Ámen.

In Muraközy Gyula, A Sionnak hegyén... (1969). Olvasandó: János 14,26.

“Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél: a juhokat és marhákat mind, még a mezei vadakat is, az ég madarait, a tenger halait, amelyek a tenger ösvényein járnak. Ó, Urunk, mi Urunk! Mily felséges a te neved az egész földön!”